

UNIVERZITA PALÁCKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

Beranová Natálie

**Hospody a restaurační zařízení jako
rizikový faktor ve výchově dětí a mládeže**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Tomáš Čech, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedenou literaturu a zdroje.

V Olomouci dne 20. 6. 2023

Podpis:

ANOTACE

Práce se zabývá hospodami a restauračními zařízeními jako rizikovým faktorem ve výchově dětí a mládeže. V teoretické části se zaměřuje na vliv rodiny na dítě, základní psychologický vývoj dětí středního věku a dospívajících. Dále rizikovým chováním jako pojmem, vybranými typy rizikového chování a prevencí rizikového chování, a také následným pohledem na děti v hospodách a restauračních zařízeních celkově.

Klíčové pojmy: vliv rodiny, střední dětství, dospívání, rizikové chování, prevence rizikového chování, hospody, restaurační zařízení.

ABSTRACT

The work deals with pubs and restaurant establishments as a risk factor in the education of children and young people. In the theoretical part, it focuses on the influence of family on the child, the basic psychological development of middle-aged children and adolescents. Furthermore, risky behaviour as a term, selected types of risky behaviour and prevention of risky behaviour, as well as the subsequent view of children in pubs and restaurants overall.

Keywords: influence of family, middle childhood, adolescence, risky behaviour, risky behaviour prevention, pubs, restaurants

Obsah

ÚVOD	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	8
1. FUNKCE RODINY A PSYCHICKÝ VÝVOJ JEDINCE	8
1.1. STŘEDNÍ DĚTSTVÍ	9
1.2. DOSPÍVÁNÍ	11
2. RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ	14
2.1. VYBRANÉ TYPY RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ	15
2.1.1. UŽÍVÁNÍ LEGÁLNÍCH LÁTEK	15
2.1.2. ZÁVISLOST NA MOBILNÍCH TELEFONECH	19
2.1.2.1. SEXTING	20
2.1.2.2. KYBERŠIKANA	20
2.1.2.3. KYBERGROOMING	20
2.1.3. ŠPATNÉ STRAVOVACÍ NÁVYKY	21
2.1.3.1. MENTÁLNÍ ANOREXIE A BULIMIE	22
2.1.3.2. OBEZITA	22
3. PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ	23
4. DĚTI A MLÁDEŽ V HOSPODÁCH A RESTAURAČNÍCH ZAŘÍZENÍCH	25
II. PRAKTICKÁ ČÁST	27
5. METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	27
5.1. TÉMA A ZAMĚŘENÍ VÝZKUMU	27

5.2. CÍL VÝZKUMU	27
5.3. VÝZKUMNÉ OTÁZKY	28
A. VÝZKUMNÉ ČÁSTI PRÁCE	28
B. ZKOUMANÝ SOUBOR	28
I. VZOREK Č. 1	30
II. VZOREK Č. 2	31
III. VZOREK Č. 3	32
IV. VZOREK Č. 4	33
V. VZOREK Č. 5	34
VI. VZOREK Č. 6	36
VII. VZOREK Č. 7	37
VIII. VZOREK Č. 8	37
IX. VZOREK Č. 9	38
X. VZOREK Č. 10	39
XI. VZOREK Č. 11	41
5.4. ODPOVĚDI NA VÝZKUMNÉ OTÁZKY A DISKUZE	42
C. DISKUZE	45
5.5. SHRUTÍ	46
6. ZÁVĚR	48
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	49

Úvod

Hlavním cílem této práce je zmapovat specifika volného času dětí, které ho tráví návštěvami hospod a restauračních zařízení

Naše děti jsou budoucností světa. Snažíme se jim již v prenatálním období dávat dostatek lásky, kterou je zahrnujeme i po zbytek života. Bohužel žijeme v době, která není příliš bezpečná pro správný vývoj dítěte. Je to doba internetu, ale také doba, kdy máme až příliš jednoduchou cestu do závislosti. Alkohol, tabákové výrobky, ale také drogy jsou dostupnější než léky na nemoci. Doba strávená na internetu se vyrovná počtu hodin, které naspíme, stravovací návyky bývají ohrožené hromadou vylepšených fotek na internetu, ale také nevhodnou reklamou v televizi. Máme kolem sebe spoustu násilí, které vidáme v novinách i počítačových hrách. Celebrity, které se vyznačují špatným chováním se stávají vzory pro naše děti.

Často se bojíme, že se potomek chytne špatné party, že uděláme kroky, které nebudou správné a nebudeme trpět nejen my, jako rodiče, ale především naše dítě. Máme strach, že jeden špatný krok ovlivní celý život. Jaká je teda správná výchova? Jak předejít tomu, aby naše dítě nejednalo rizikově? Je správně držet nad nimi ochrannou ruku, nastavit spousty zákazů a příkazů a snažit se je držet od všech rizik co nejdál? Nebo jim máme dát naprostou volnost a nechat je žít formou pokus-omyl? Často si neuvědomujeme to, že dítě bývá odrazem nás samotných. To, co dítěti dáme, se nám často vrátí. Některým typům rizik nelze tak úplně zabránit. Rodiče mají neustálý strach a je na ně vyvíjen nátlak. Dítě nepotřebuje hromady zákazů a být drženo pod zámkem. Potřebuje objevovat svět, aby bylo připraveno na to, co ho v budoucnu čeká a tím je opravdový život. Jako rodič můžeme zajistit, jaký přístup bude mít jedinec ke rizikovým aktivitám. Naučí se je rozpoznat a případně jim vyvarovat. Bude mít natolik silnou sebedůvěru, že odmítne pobízení svých přátel. Ale napadlo nás také někdy, že jednání, které nám přijde naprosto přirozené, může být právě tím, co naše dítě negativně ovlivní do budoucna?

Při narození jsme křehkým, nepopsaným tvorem. Formuje nás sám život a výchova. Potřebujeme cítit pocit bezpečí a jistoty, potřebujeme vyrůstat v příjemném prostředí, mít kolem sebe správné vzory a hlavně rodiče, se kterými se nebudeme bát komunikovat. Dítě potřebuje mít důvěru nejen v sobě samém, ale především v člověku, který ho vychovává.

U nás v České republice bývá naprosto běžnou záležitostí zajít si po těžkém dni sednout na drink s přáteli. Bývá to u nás běžné i v případě, kdy vlastně jen máme chuť nebo chceme jít ven, setkat se s přáteli, dát si nějaké jídlo, nebo si dáváme jen pár kousků drinků před spaním, aby se nám lépe spalo. Hospody a jiná zařízení se pro nás staly místem jistého „relaxu“ a odpočinku. Místem, kde vždy budu mít někoho s kým si mohu promluvit. Zamysleli jste se někdy nad tím, jak se stalo, že je to pro nás tak běžné? V čem to pramení? Kolik z nás ještě před dosažením zletilosti okusilo alkohol nebo cigarety? A kdo byl ten, kdo nám dal alkohol poprvé zkusit? Bývá součástí většiny rodinných oslav, dokonce součástí zvyku a tradic. Mládež jej má již od počátku neustále na očích. Vidí nás, jak si připíjíme, jak pořádáme sešlosti, kde alkohol je volně dostupný všude po stolech a také vidí a uvědomuje si, jak nás mění nebo jak jsme při požití veselí. Je samozřejmé, že pro dítě se jen s těží bere jako hrozba, když ho vidáme u všech našich příbuzných a rodičů.

Téma práce, které jsem si zvolila, mi je velmi blízké, neboť již 10 let pracuji brigádně v několika hospodách a rodiny s dětmi mám neustále na očích. Často jsem rodiny sledovala. Pozorovala jsem, jak se rodiče k dětem chovají, jak se dítě chová v cizím prostředí a zamýšlela jsem se nad tím, zda je takové prostředí pro dítě vůbec vhodné. Pokládala jsem si otázku, zda si vlastně z chození do hospod neudělají nějaký stálý návyk a nebudou s trávením volného času po hospodách pokračovat i na dále, protože to znají od malička. Dítě se zde setkává neustále s dospělými lidmi, sedí s nimi u jednoho stolu, poslouchá názory a přebírá si jejich myšlení. Jak moc ho neustálé střetávání s lidmi, kteří rozhodně nejsou jeho vrstevníky, může ovlivnit? Tyto otázky mě vedly k tomu, že jsem se rozhodla zkoumat problém více do hloubky. Nebylo příjemné mít neustále na očích situace, kdy rodiče u stolu před svými dětmi kouří, pijí alkohol, ba dokonce nechávají své ratolesti alkoholické nápoje ochutnat, krmí je nezdravým jídlem a nechávají je v hospodách dlouho do noci.

Myslím si, že i takové malé krůčky, jako je omezení trávení volného času s dětmi v hospodách, může mít velké preventivní účinky před následným experimentováním. Je spousta lepších míst, která jsou dětem určená a jsou pro ně vhodná. Proč tedy riskovat, že náš pobyt v hospodě, párkrát za týden, může mít v budoucnu pro naše dítě neblahé následky?

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Funkce rodiny a psychický vývoj jedince

Rodina a nejbližší příbuzní jsou ve vývoji jedince velmi podstatnou oporou. Jsou primární skupinou, co se týče ovlivnění vývoje dítěte. V rodinných kruzích panují určitá práva a povinnost. Rodina má při předcházení rizikového chování velký význam. Každé dítě má již při narození předepsané určité genetické predispozice, avšak velmi důležitá je také výchova, která by měla probíhat v kvalitním a harmonickém prostředí. Jedinec již od počátku pozoruje své rodiče a učí se formou bezděčného napodobování. Toto napodobování se s rostoucím věkem pouze zvyšuje a bývá odrazem kvality života rodiny. Proto by vnější vlivy, které mohou jedince ovlivnit, měly být co nejkvalitnější (Vágnerová, 2021).

„Z předškolního věku jsou některé silné zážitky uchovány již natrvalo. Do paměti se vryvá i dopad určitých kvalit atmosféry prostředí na citové prožívání (např. jistota láskyplné atmosféry, chápající prostředí, ev. i opačné situace)“ (Čačka, 2000, s.71-72).

V dospívání se tyto vazby na rodinu uvolňují, ale neměly by mizet úplně. Mezi nejzákladnější funkce rodiny patří připravit své ratolesti ke vstupu do světa dospělých. Mezi další funkce řadíme finanční zabezpečení, předání zvyklostí, socializování, dávat jim pocit bezpečí a jistoty a také emoční podporu. V rámci rodiny by se měly plnit psychické, sociální i fyzické potřeby.

Velký problém může nastat v případě, kdy rodiče ještě nejsou příliš připraveni tyto funkce plnit a o dítě se postarat. Důvodem může být příliš nízký věk, nepřipravenost, ale i nedostatek času, kdy se rodiče ženou za kariérou. Nedokáží opustit svůj předchozí život a omezit některé své zvyky, případně své vlastní závislosti (Fischer, 2009, s.141).

V případě problematiky, ke které se vztahuje tato práce se jedná o příliš časté návštěvy hospod a restauračních zařízení. Tak jako jsem zmiňovala, že dítě si přebírá to, co vidí u rodičů, tak i taková častá návštěva hospod se může stát pro ně naprosto běžnou záležitostí. V budoucnu tak mohou kopírovat zájmy svých rodičů. Rodina by proto měla trávit svůj čas tak, aby svým ratolestem předala, pokud možno nejlepší návyky a vedla je ke zdravému životnímu stylu. V případě častých návštěv zmiňovaných míst nebývají schopni plnit potřeby dítěte. Dospívající mají sice již tendence se od rodičů odtrhnout a sami se rozhodnout, jak neefektivněji využít svůj volný čas, avšak děti tuto možnost nemají.

V období pubescence se řada z nich snaží udělat dojem právě nápodobou dospělých. Nechtějí být již považováni za děti. Od rodičů se emocionálně odpoutávají a narůstají vztahy s vrstevníky. Pubescenti již nejsou pod přísnou kontrolou rodičů a v případě špatných vzorů se jednodušeji dostávají do rizik spojených s nevhodným chováním. Navíc v tomto období dochází k experimentování, kdy návštěvy hospod a restauračních zařízení jsou pro to jako stvořené.

Po celou dobu výchovy by měl existovat pozitivní vzor. Nemusí se jednat o rodiče jako takové, ale pozitivní vzor si mohou pubescenti vytvořit třeba z řad vrstevníků, známých herců a zpěvaček, sportovců a podobně. Pozitivní vzory můžeme považovat za protektivní faktor. V případě, kdy rodina trpí nějakou formou závislostního chování, či jinou formou rizikového chování, se může dítě díky správným vzorům odpoutat od rodinných tradic. Rodiče by své dítě měli vést ke vztahům s vrstevnickou skupinou. Nemělo by trávit veškerý volný čas s dalšími dospělými, kdy je velká pravděpodobnost, že od nich pochytil chování, zvyky, názory i myšlení. Mezi další důležité protektivní faktory patří i celková rodinná situace. V období puberty bývají pubescenti velice citliví na okolní podněty. Ke spuštění rizikového chování může dopomoci například špatná finanční situace, neúplná rodina nebo pocit nebezpečí a nejistoty. Jakmile dítě nemá v rodině dostatečnou podporu a nebuduje se jeho sebedůvěra, může docházet ke vzniku spousty mnoha problémů.

1.1. Střední dětství

„Dosažení šestého roku v životě mladého jedince je zpravidla spojeno s velkou osudovou proměnou: dítě už není jen členem své rodiny, ale stává se nyní zároveň i příslušníkem nové, dosud neznáme lidské skupiny – žákem školy“ (Jedlička, 2017, s. 113).

Život dítěte v šesti letech je plný změn. Nastává období, kdy začíná navazovat hodnotnější vztahy se svými vrstevníky. Zároveň opouští jistoty, na které bylo zvyklé (rodina, čas pro hru...). Začátek školní docházky je prokládán určitým napětím, kdy dítěti vznikají nové povinnosti, na které není zvyklý, ale také se zde mohou objevovat pozitivní pocity, kdy se dítě těší na nové prostředí a zkušenosti. Má kolem sebe nové autority, které mu zadávají neznámé úkoly. Může také začít pociťovat strach ze zklamání a špatného hodnocení. To vše může mít velmi špatný vliv na dětskou psychiku, proto je důležité navázat přátelství, ať už v rámci své třídy nebo také v zájmových kroužcích. Navazování přátelství a správná socializace je celkově velmi důležitou součástí pozitivního vývoje jedince. Stejně důležitá je i podpora rodiny. Počátek povinné školní docházky bývá

stresovým obdobím nejen pro dítě, ale také pro rodiče. Zpočátku může být dítě velmi ostýchavé a mít strach se začlenit. Nemělo by se příliš v tomto období vázat pouze na dospělé jedince. Rodič by se měl zajistit, aby se stýkalo s co nejvíce dětmi v jeho věku například v zájmových kroužcích nebo na různých akcích určených pro děti. Jakmile je dítě neustále v kontaktu s dospělými, začne velmi rychle napodobovat jejich chování. „Podle mínění hlubinných psychologů si dítě (žák) přináší z rodiny do školy určitou připravenost v tom, jak rozumí sociálním vztahům a vlastní roli ve společenství – jak je připraven na spolupráci s ostatními i vnímání autority učitele. Jeho očekávání mohou být naplněna, korigována (když dosavadní zkušenosti nebyly příznivé a učitel žákovi nabízí uspokojivější vztahové vzorce), a jindy zklamána“ (Jedlička, 2017, s. 117).

Změny nastávají také v racionálně-kognitivních procesech a imaginativně-emočních funkcích. Dítě si začíná pomalými krůčky mnohem lépe uvědomovat realitu. Jedná se o tzv. oddělení „já“ a „svět“. Mění se také paměť, a to z mechanické na logickou. Jedinec z počátku stále nedokáže příliš ovládat své emoce. Vyjadřuje vztek i radost naprosto spontánně tak, jak to momentálně cítí a dokáže být velmi labilní. Postupem času začne být vůči tomu více kritické a emoce začne ovládat, díky působení více vlivů. Jeho uvědomění se stává zralejším, pomocí rozvíjení racionálního myšlení. Zároveň v tomto období prahou po chvále dospělých, bojují o to, aby byli nejlepší a často je dokáže rozhodit jakékoli pokárání. Mělo by se dbát na to, aby se dítěti věnovalo dostatek času a vytvořilo se tak bezpečné a podporující prostředí pro jeho zvědavost. Nelze opomenout, že dítě si charakterové vlastnosti přebírá převážně od rodičů (Jedlička, 2017, s. 71-72).

Jakmile se dítě dostane do prepuberty, začínají nastávat pomalé změny v organismu, které ovlivňují jedince i po psychické stránce. Přesto je toto období nazýváno obdobím klidu z toho důvodu, že se dítě připravuje na nadcházející pubertu. Jedinec v prepubertě již dokáže řešit složitější problémy a bývá velmi citlivý, přesto jsou citově stabilnější. Začínají klást důraz na to, co si o nich myslí především vrstevníci, ale zároveň se stále snaží zavděčit rodině. Od začátku školní docházky probíhá rychlý rozvoj poznávacích procesů. Začínají také lépe rozumět situacím jako celku (Čačka, 2000, s. 107-108).

„V průběhu je také převaha bezděčného vnímání zvolna vystřídána záměrně organizovaným procesem“ (Čačka, 2000, s. 71-72).

Zatímco u dětí je přirozené, že budou chtít více času trávit s vrstevníky, u pubescentů se začne objevovat obdiv ke starším kamarádům a taktéž k dospělým. Může se stát, že budou vyhledávat spíše jejich přítomnost.

1.2.Dospívání

Dospívání dělíme na pubertu, která se u dívek pohybuje ve věkovém rozmezí 12 až 16 let, u chlapců 13 až 17 let, a adolescenci, ke které u dívek dochází kolem 17. až 19. věku a u chlapců kolem 18. až 20. věku. Pro člověka je to důležité období, kdy se z dítěte stává dospělý jedinec, a proto je toto období doprovázeno spoustou změn od fyziologické stránky, po psychickou a sociální. „Můžeme je obecně charakterizovat jako přechod od nesamostatnosti k samostatnosti, od závislosti na dospělých k nezávislosti, od neodpovědnosti k morální zodpovědnosti, od konzumace společenských produktů a hodnot k jejich tvorbě; můžeme mluvit také o přechodu od učení řízeného zvnějšku ke stále výraznější míře samostatného studia a sebevzdělávání, od výchovy k převaze sebevýchovy, od poslušnosti a podřizování se požadavkům k nezávislosti a individualizaci“ (Čačka, 2000, s. 222).

Dospívání provází silné pocity nejistoty a taktéž oslabená nervová soustava. Dospívající bývají velmi citově labilní. Formuje se jejich osobnost a vzhledem k tělesným změnám pro ně bývá velmi důležitý názor jiných. V dospívání je podstatné, aby rodiče měli pro své ratolesti pochopení. Neměli by nad nimi držet příliš pevnou a ochrannou ruku. Naopak by jim měli dopřát určitou svobodu, která je potřebná k uvolnění závislosti na rodičích. Je to období, kdy nevznikají konflikty pouze s rodiči, ale i se sebou samými. Všechny nabyté jistoty rázem zmizí (Čačka, 2000).

„Vnímání se v průběhu dospívání stává vlivem pružnější analýzy a syntézy i nových myšlenkových operací stále přesnější, bohatější na detaily a uvědomělejší.“ (Čačka, 2000, s. 234).

Začínají si uvědomovat různých odlišností mezi vrstevníky a začne je lákat zkoumání nejen své psychiky, ale také psychiky jiných. Mají tendence sice zúžit svůj kolektiv přátel, za to navazují mnohem hlubší vztahy. Objevují svět, ale i sebe samé. Nejistoty, které v sobě nesou, je nutí, vytvářet si ve svých hlavách věci, které vznikly na nepodložených teoriích. Jejich myšlení je na rozdíl od dětského již natolik vyvinuté, že dokáží předčasně vydedukovat následky svých činů nebo dopředu vymyslet vhodné řešení problému a uvědomují si následky tohoto řešení.

„Blížící se dospělost je mládeži stále naléhavěji připomínána nejrůznějšími signály (vykání, občanský průkaz, méně limitů, více svobody, dospělí se k nim již nechovají tak nadřazeně, přibývá privilegií, ale i povinností atp.), je tak nepřímo vyvíjen tlak na samostatné formování východisek účinnějšího sebeřízení.“ (Čačka, 2000, s. 247)

Tím, že se z dětí stávají dospělí, rodiče začnou býti trošku shovívavější, co se zákazu týče. S tím mohou souviset i první nabídky vyzkoušení alkoholu (pokud ho neokusili již mnohem dříve).a jsou to právě rodiče, kteří, pokud sami alkohol požívají, nabádají své děti k vyzkoušení. U dospívajících snáší dospělí u svých ratolestí alkohol také vlídněji například na rodinných oslavách a sami jim ho dopřejí. Na jednu stranu se jedinci dospět ještě úplně nechce, protože si uvědomuje, co vše dospělost obnáší, na druhou stranu by se rád k dospělosti přiblížil a získal úctu nejen u svých vrstevníku, ale také u starších a dospělých lidí. Nastává období experimentování, kdy zkouší, kde jsou hranice jak jeho vlastní, tak i hranice rodičovské kontroly. Není dobré lpět příliš na zákazech. Experimentování je přirozený vývoj v životě každého člověka. Zákazy rodičů pochopí většinou až po vlastní špatné zkušenosti.

Mládež bývá velmi zvědavá. Chce získat nové zkušenosti a ze života vytěžit co nejvíce. Je to období, kdy budou riskovat a vyhledávat adrenalinové situace. I zde, stejně jako u středního dětství, je důležité snažit se u dětí budovat zájem k aktivitě, zdravému životnímu stylu a koníčkům. Aktivní život jedince může působit jako velmi dobrá primární prevence od rizikového chování. Na druhou stranu, pokud dospívající bude zaneprázdněn až příliš, může to vést o odkládání důležitých povinností.

Další změnou je vztah k autoritám. Dospívající požaduje větší autonomii a změnu přístupu. Zpočátku nacházejí ještě oporu ve skupině spolužáků. Součinnost se skupinou vrstevníku však díky krystalizaci osobních hledisek a cílů stále více ustupuje preferenci osobního rozvoje (Čačka, 2000, s. 297).

Jedinci se začíná formovat identita a začíná dlouhé období sebepoznávání se. Macek (2006) uvádí tyto aspekty identity:

- vědomí unikátnosti, jedinečnosti, odlišnosti od druhých
- pocit sounáležitosti, že někam patřím
- konzistence a kontinuita vlastní zkušenosti
- potřeba explorační, zážitkové autorství vlastního života, přijetí závazku a odpovědnosti za vlastní jednání

- zážitek autentičnosti a pravdivosti
- zážitek integrity.

V adolescenci musí být splněny některé vývojové úkoly, které byly dané společností. Patří mezi ně například dosáhnout nových a zralejších vztahů s vrstevníky obou pohlaví, dosáhnout mužské nebo ženské sociální role, akceptovat tělesnou konstituci, dosáhnout emoční nezávislosti od rodičů a jiných dospělých, připravit se na manželství a rodinný život, připravit se na ekonomickou nezávislost, osvojit si určité hodnoty a etický systém, dosáhnout společensky zodpovědného chování (Sobotková, 2014, s. 32-33)

2. Rizikové chování

„Rizikové a antisociální chování dětí a dospívajících je vždy přítomno v každé generaci. Takové chování lze do určité míry považovat za normativní součást vývoje. V každé generaci má navíc svoje historické a kulturně specifické projevy“ (Sobotková, 2014, s. 9).

V dnešní době se mladí lidé snaží až příliš rychle dospět. Často přejímají rizikový způsob života, protože se nemají, jak jinak kvalitně zabavit. Spousta mladých sahá po mobilních zařízeních a dokáží na nich strávit spousty hodin. V jiných případech začnou zkoušet návykové látky, aby si užili trochu zábavy a projevíli jakýsi vzdor, který je například v období puberty naprosto běžný. Rodiče bývají příliš zaneprázdnění, než aby měli neustálý dohled nad svými dětmi a věnovali jim natolik času, aby eliminovali případná rizika. Není však správné výchovu vést formou různých zákazů. Mnohem účinnější bývá vést dítě ke kvalitnímu aktivnímu životu a zdravému životnímu stylu. I přes zákazy nastane období, kdy se jedinec bude pokoušet experimentovat, ale jakmile bude obeznámen s negativními následky, je pravděpodobnější, že s experimentováním zavčas skončí, nebo v lepším případě nezačne vůbec.

Normu můžeme chápat jako určitý požadavek na chování, kterou společnost vyžaduje nebo jako vzorec chování a soubor pravidel. Naopak rizikové chování chápeme jako chování, které přímo nebo nepřímo ústí v psychosociální nebo zdravotní poškození jedince, jiných osob, majetku nebo prostředí (Macek, 2003).

Mezi rizikové chování neřadíme pouze závislostní chování, jako je například závislost na legálních a nelegálních návykových látkách, gambling aj., ale také rizikové chování na internetu, vandalismus, kriminální chování, násilné chování, rizikové sexuální chování, rizikové chování v dopravě, rizikové sporty, nezdravé stravovací návyky apod. (Miovský, 2015, s. 145).

Nejčastější počátky rizikového chování nalézáme v období puberty a adolescence. Děti bývají ohrožené skutečností, že není správně provedená prevence těchto jevů. Vidí závislostní chování u svých rodičů, příbuzných, a právě v těchto případech může být pro dítě rizikové chování určitou normou. Rodič, který navštěvuje hospody a požívá alkohol a cigarety jen těžko v budoucnu bude dětem vysvětlovat, že je to neadekvátní a mohou se vyskytnout fatální následky. Je velká pravděpodobnost, že v rodině kuřáků bude v budoucnu kuřákem i dítě, jelikož to vidí u svých vzorů. Rodiny se známkami závislostního chování mnohem častěji s klidem přejdou situaci, kdy zjistí, že dítě zkusilo

cigarety nebo alkohol. Již v době středního dětství je na místě včasná intervence. U dítěte, kde tato intervence bude správně použita a budou včasné používány protektivní faktory, jako jsou například pozitivní vzory, je malá pravděpodobnost, že si rizikové chování jako normu odnese i do adolescence.

„Rizikové chování je jevem složitým, komplexním a vyvíjejícím se. Při studiu této problematiky musíme mít na paměti, že různé formy rizikového chování jsou vždy výsledkem interakce různých proměnných: a) biologických (genetické, vrozené, dědičné...); b) psychologických (temperament, charakter, kognice...); c) sociálních (společnost, rodina, vrstevníci...); d) duchovních (ztráta smyslu života...)“ (Dolejš, 2010, s. 23).

Zda rizikové chování vznikne, či nikoli, také ovlivňují protektivní, či rizikové faktory, které mohou být různé. Můžeme je rozdělit na individuální, rodinné, společenské (Kabiček, 2014, s. 36-37). Mezi protektivní můžeme zařadit například milující a pečovatelskou rodinu, kvalitní prostředí, zájmy a koníčky, zájem ze strany rodičů, včasná prevence, vysoká inteligence, otevřená komunikace, kvalitní prostředí školy. Mezi rizikové pak řadíme neúplnou rodinu, špatné vzory, nekvalitní prostředí, zneužívání, malá sebe-důvěra, nemoc, nezájem ze strany rodičů, zanedbávání... (Sobotková, 2014, s. 43).

2.1. Vybrané typy rizikového chování

Vzhledem k obsahu práce jsem vybrala ty typy rizikového chování, které jsem během svého výzkumu nejčastěji odpozorovala a jsou jimi ohrožené děti a dospívající, kteří s rodiči navštěvují hospody a restaurační zařízení.

Americká agentura Bloomberg sestavila žebříček, kde zkoumala 57 států z celého světa a Česká republika se umístila na prvním místě ve spotřebě alkoholu, v užívání drog na druhém, v kouření cigaret na pátém a v hraní na automatech na dvanáctém místě (Sobotková, 2014, s. 47).

2.1.1. Užívání legálních látek

Mezi nejvíce dostupné a zneužívané návykové látky patří alkohol a tabákové výrobky. V České republice je až příliš jednoduchý přístup k těmto látkám a až nebezpečně často se objevují v reklamách v hlavních vysílacích časech, které mají diváky pobízet k nákupům. Naše země je vůči legálním látkám až příliš tolerantní. Především tolerantní přístup rodičů vytváří, že děti a mladiství brzy přijmou názor, že pití alkoholu nevytváří žádná rizika. Ve spoustě zemí již alkohol a tabákové výrobky nelze zakoupit v běžných

obchodech, zatímco Česká republika je stále propaguje. Ačkoli je zákonem dané, že jedinec před dovršením osmnáctého věku nemůže tyto látky zakoupit, většinou se na zákon nedbá. V roce 2022 provedla Česká obchodní inspekce kontrolu o dodržování zákona, který zakazuje prodej alkoholu a tabákových výrobků nezletilým. Uskutečnila 2 009 kontrol a u téměř poloviny zjistila porušení zákona.¹

Momentálně jsou na trhu velmi oblíbené e-cigarety a zahříváný tabák, ke kterému je ještě jednodušší přístup než k normálním cigaretám. Tyto zahříváné tabáky a e-cigarety mívají často ovocnou příchut', jsou barevné a děti lákají mnohem více. Ovocná chuť a duhová barva přesto neubírá na škodlivosti. Bohužel nejsou vnímány jako natolik škodlivé a problematické, proto i rodiče dětem tyto speciální cigarety dovolují a sami kupují. Neuvědomují si, že i v těchto výrobcích se stále nacházejí těžké kovy a nikotin, který může vést k závislostem a mladistvé dovést až k užívání normálních cigaret. Další hrozbou je žvýkací tabák, který je možné užívat všude, jelikož se vkládá do úst a je tím pádem neviditelným pro ostatní, proto bývá spotřeba mnohem vyšší než u cigaret. Kouření ovlivňuje vznik spousty onemocnění jako jsou například onemocnění dýchací soustavy, ale i nádorová onemocnění, onemocnění srdce a cév (Dolejš, 2010, s.38).

U dítěte cigaretu nejspíše příliš často nevidíte, ale stejně nebezpečné je i pasivní kouření. K pasivnímu kouření dochází, jakmile jiná osoba vydechuje kouř a ten prochází prostorem. Právě kvůli pasivnímu kouření je kouření zakázáno na spoustě veřejných místech jako jsou bary, hospody, autobusové zastávky, pracoviště.

V souvislosti s pasivním kouřením ročně předčasně umře okolo 600 tisíc lidí. V České republice se jedná o zhruba 3 tisíce lidí. Dle dostupných výzkumů, neexistuje žádná bezpečná dávka tabákového kouře. U dospělých jedinců dochází k rozvoji stejných chorob, ovšem v menší míře, jako u samotného kouření. Jedná se nejčastěji o poškození respiračního (dýchacího) systému. Následně se častěji objeví onkologické onemocnění či narušení cév. Narušení cév může posléze vést k vyvolání akutního infarktu myokardu. U dětské populace jsou to nejčastěji problémy spojené s dýchacími cestami (např. záněty), ušní infekce či rozvoj astmatu (Králiková, 2013).

¹ ČOI prokázala častější porušení zákazu prodeje alkoholu nezletilým. *Statnisprava.cz* [online]. European Business Enterprise, c2000-2023, 17 December 2015 [cit. 2023-04-28]. Dostupné z: https://www.statnisprava.cz/rstsp/clanky.nsf/i/coi_prokazala_castejsi_poruseni_zakazu_prodeje_alkoholu_nezletilym_22100507_47190051

„Tabák obsahuje více než tisíc různých chemických sloučenin, z nichž právě nikotin má nejvýraznější psychoaktivní účinky. Působí změny nálad, redukuje stres a zvyšuje výkon jedince“ (Ficher, 2009, s. 105). Je potvrzeno, že ročně umře několik tisíc lidí, kdy příčinou úmrtí je kouření cigaret. Nikotin velmi rychle přechází do krve a v mozku se objevuje již po deseti vteřinách po vdechnutí tabákového kouře (Kabíček, 2014, s. 79).

V případě užívání mladistvých, může velmi narušit vývoj. „Působení nikotinu na mozek v adolescenci má pravděpodobně významný vliv na vývojovém období dotváření jemných nervových mechanismů a může způsobit horší zvládnání stresových situací a rozvoj chronické úzkosti“ (Kabíček, 2014, s. 81).

Co se alkoholu týče, často jej rodiče sami nabídnou dětem. Je součástí většiny rodinných oslav, ve výlohách obchodů, reklamách. Na rodinných oslavách, kdy dojde na připitek, rodiče se nezdráhají a symbolicky přilijí alkohol i do skleničky dítěti. Při výzkumu, kdy jsem pozorovala rodiny s dětmi se častokrát stalo, že rodiče malým dětem nabídli pěnu z piva, dávali mladistvým napít ze svých nápojů nebo se dokonce pokoušeli přimluvit, aby dostali samostatný nápoj. Takový raný začátek může jen vést k budoucím problémům, kdy se požívání alkoholu bude brát za něco normálního a ne výjimečného. „V České republice v roce 2007 spotřeboval jeden obyvatel průměrně 185,8 litru alkoholických nápojů, což odpovídá cca 10,4 litru čistého lihu“ (Dolejš, 2010, s. 39). Počet spotřeby se u nás každým rokem zvyšuje. Mezi nejčastější konzumované nápoje můžeme zařadit pivo, víno, ochucené alkoholické nápoje. „V roce 2007 bylo v České republice léčeno 25 347 osob na poruchy vyvolané alkoholem a z toho bylo 16 dětí do věku 14 let a 356 adolescentů ve věku 15 až 19 let“ (Dolejš, 2010, s. 40).

Alkohol bývá často mladistvými zneužíván pro zmírnění stresu, dodání odvahy, útěku od reality. Mají pocit, že bez něj nedovedou tak dobře komunikovat a dostatečně se uvolnit. Ruší zábrany a dodává sebejistotu. Často je nejspíše nevyhnutelné, aby náš potomek nevyzkoušel v nezletilém věku alkohol. Po vyzkoušení si sami mohou uvědomit, že jim nechutná a nedělá dobře. Riziko hrozí v případě dlouhodobého užívání, kdy nemusí vzniknou pouze závislost, ale také řada zdravotních problémů. Mezi ty hlavní řadíme poškození jater, ale také dalších orgánů. Nesmíme také opomenout, že alkohol neblaze působí i na naši psychiku. Zmínit můžeme například výpadky paměti, dvojí vidění a halucinace. V případě závislosti, mívá alkohol dopad i na sociální stránku. Vznikají

hádky v rodině, rozeprě s kamarády, agresivita vůči okolí. V budoucnu závislost může také vést k nedostatku financí a postupným krádežím.

Užití ethanolu probíhá výhradně perorálně a po požití se rychle vstřebává sliznicí tenkého střeva do krevního oběhu. Za fyziologické účinky, které vyvolává konzumace alkoholických nápojů však není zodpovědný etanol, ale acetaldehyd, který v organismu vzniká při oxidaci etanolu. Zvýšené množství acetaldehydu může vést k následujícím symptomům: rozšíření cév, zvýšení teploty kůže, pocit horka, zčervenání v obličeji, zrychlení srdeční činnosti a dýchání, pokles krevního tlaku v důsledku vazodilatace, zúžení průdušek, nauzea, zvracení, bolesti hlavy, euforie nebo averzní reakce (Fischer, 2009, s. 100). To, jak naše tělo bude na požití reagovat je velmi individuální, záleží například na pohlaví, stavbě těla a tělesné hmotnosti, schopnosti těla snášet alkohol.

Dlouhodobá závislost může mít velmi neblahé účinky na náš organismus. „Zasaňuje mezimozek, mozeček, spánkový a čelní lalok koncového mozku. Kvůli změnám ve středním mozku a kortikálních strukturách, můžeme pozorovat zhoršení kognitivních funkcí. Dochází ke snížení objemu mozkové tkáně a výraznému omezení jejich funkcí, kdy však v případě abstinence je možné tyto funkce částečně zlepšit. Při dlouholeté konzumaci dochází k poruchám CNS, což přináší poruchy paměti a úpadek inteligence“ (Fischer, 2009, s. 100). U mladistvých je také pozorován mnohem větší počet úrazů, které jsou způsobené požitím alkoholických nápojů. Jak již bylo zmíněno, alkohol ruší zábrany a jedinci jsou více otevřenější pohlavnímu styku. Nemyslí zodpovědně a vzniká riziko pohlavních chorob a neplánovaného těhotenství. Čím dříve dítě začne požívat alkohol, tím více je pravděpodobné, že bude mít problémy s pamětí a učením. I občasné požití může vést k různým onemocněním. Za nejčastější důvody, proč nezletilí pijí alkohol se uvádí například kopírování zvyků rodičů, nápodoba přátel, zkoušení hranic, pocit dospělosti, útek před problémy, z nudy, genetika, reklamy, jednoduchý přístup k alkoholu, zvědavost.

„Rodiče by se měli naučit dítěti naslouchat a vytvořit pocit důvěry, učit dítě sebe-důvěře, aby nebylo strženo partou, musí být příkladem pro své dítě, částečně organizovat dítěti čas (trávit s ním čas, koníčky, zájmy, aktivity), stanovit pravidla, mluvit o návykových látkách.“²

² Ministerstvo zdravotnictví České republiky. Alkohol a děti. *Nzip.cz: Národní zdravotnický informační portál* [online]. Praha: Ministerstvo zdravotnictví České republiky [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/196-alkohol-a-deti>

Stejně nevhodné jako alkoholické nápoje je i podávání nealkoholického piva. Přesto, že je psáno, že je nealkoholické, minimální obsah alkoholu stále obsahuje. Navíc mívá často stále chuť piva a tak, jako vyléčeným alkoholikům se nesmí nealkoholické pivo podávat, protože jim to navrátí chuť na obyčejné pivo, neměl by se tento drink podávat ani dětem.

2.1.2. Závislost na mobilních telefonech

Dnešní doba je dobou mobilních telefonů. Neužíváme ho již pouze na komunikaci, ale také k surfování na internetu, využívání sociálních sítí, k hraní her, pořizování fotografií. Mnohé děti ovládají telefony již od útlého věku. Rodiče tato zařízení používají k zabavení svých ratolestí a také k dohledu nad nimi, aby s nimi byli v neustálém kontaktu. Spousta rodičů je příliš zaneprázdněna na to, aby s dětmi hráli hry a zabavili je, proto jakmile chtějí chvíli klidu, pustí jim pohádku nebo je nechají zahrát si hru na mobilu. V případě návštěvy hospod a restauračních zařízení nejsou již využívány dětské koutky tolik, jako dříve. Rodiče raději do rukou dítěte vloží telefon. Ten může být velkým rizikem z několika hledisek. Nejen, že poškozuje zrak – oči bývají zarudlé, objevuje se dvojitá vidění, oči jsou unavené a způsobují bolesti hlavy, je potvrzené, že hraní her, ať už počítačových nebo na telefonu, může podněcovat dítě k násilí. Jak bylo zmíněno v předchozích závislostech, děti mají často tendence napodobovat to, co vidí.

Dalším rizikem je internet, kde existuje několik rizikových stránek na podporu poruch příjmu potravy (pro ana, pro mia), násilí, zneužívání návykových látek. Najít zde můžeme spoustu sexuálního obsahu, který se nevyskytuje pouze na stránkách tomu určených, ale spousta hudebních videí již skrývá také sexuální podtext. Dítě vidí u starších přátel sociální sítě, které lákají nejen na dopisování si s přáteli, ale i na zábavná videa, hry, roztomilé obrázky. Sociální sítě a stránky, kde můžeme zhlédnout videa různého formátu již těžko korigují svůj obsah, a proto se může jednoduše stát, že mezi řadou po sobě jdoucích videí s roztomilými zvířaty se zobrazí něco nevhodného.

Je nám již dobře známé, že na internetu nikdy nevíme, kdo je na druhé straně a počet kauz se sexuálními predátory, kteří napadají děti neustále roste. Novým trendem se stávají nebezpečné challenge, které podněcují děti k tomu, aby snědly lžici skořice, nalévaly si alkohol do očí, nechaly se škrtit, dokud neomdlí nebo také k tomu, aby rozzvýkali kapsli na prání. Internet může být prostorem pro získání informací, útek z reality, ale také bývá velmi nebezpečný a závislost na něm je stejně intenzivní, jako závislost na

omamných látkách. Ve většině případech rodiče nemají přehled o tom, co zrovna dítě na internetu dělá. Existuje spousta aplikací, které mapují, kde se dítě momentálně pohybuje nebo regulují čas strávený na sítích. Bohužel se často o těchto aplikacích stále neví.

2.1.2.1. Sexting

V případě pubescentů a adolescentů se stává velkým problémem sexting. Jedná se o „elektronické rozesílání textových zpráv, fotografií či videí se sexuálním obsahem.“³ Je důležité, aby si mladiství uvědomovali, že tyto rozeslané fotografie, zprávy a videa začnou žít vlastním životem a nabádají ke zneužití. Může se jednoduše stát, že člověk, kterému zpráva byla určena, se bude chtít pomstít a obsah zprávy zneužije. Stáhnout obsah z internetu je pak velmi náročný proces.

2.1.2.2. Kyberšikana

Jako další riziko můžeme zmínit kyberšikana, kdy se jedná o druh šikany provozující se na internetu. Ať už jde o výhrůžné zprávy, zesměšnění, sdílení nelichotivých fotografií a videí, zakládání stránek, které jsou zaujaté proti určité osobě.

„Kyberšikana (cyberbullying) definujeme jako zneužití ICT (informačních komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně vyvést z rovnováhy. Je to tedy jedna z forem šikany. Problémem však je, že děti a mladí lidé za těmito projevy šikany vůbec nemusí vidět. A protože nepoznají, že se jedná o šikana, neví, jak se s ní vypořádat. Cítí se osamělé a mají mít pocit, že lidé kolem nich jejich problém nepochopí.“⁴

2.1.2.3. Kybergrooming

„Kybergrooming je proces probíhající on-line, při kterém se pachatel snaží získat důvěru dítěte a postupně jej přimět, aby se s ním účastnilo různých sexuálních aktivit“ (Kabíčková, 2014, s. 193). V kybergroomingu se jedná především o manipulaci ze strany pachatele, který přiměje dítě, či dospívajícího, aby se mu například ukazovalo na webové kamere. Postupně to může zajít i do situace, kdy se bude pachatel snažit oběť přimět

³ Co je sexting. *E-bezpečí* [online]. Olomouc: Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, c2008-2022, 14. ledna 2019 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/rizikove-jevy-spojene-s-online-komunikaci/socialni-site/71-trivium/1422-co-je-sexting>

⁴ Co je kyberšikana. *E-bezpečí* [online]. Olomouc: Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, c2008-2022, 12. května 2008 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kyberikana/17-cojekyllbersikana>

k osobní schůzce, kde dítě zneužije. Případy, kdy se pachatel odhodlá k osobní schůzce jsou sice velmi ojedinělé, ale stále se vyskytující.

Pro dítě je to velmi stresová situace. Cítí se zodpovědně za to, co se děje, bojí se o tom mluvit s rodiči a prožívá velké vnitřní konflikty. Narušit psychiku dítěte to může také z toho hlediska, že pachatel často požaduje, aby se s ním dívalo na různé sexuální stránky, obnažovalo se před ním, říkalo sprostá slova apod. „Stres, kterému je dítě vystaveno, když jsou mu zasílány pornografické materiály nebo když je samo nuceno provádět sexuální akty před web kamerou a hrozí mu, že groomer tyto materiály vystaví na internetu nebo pošle jeho rodině, je tak velký, že může vést k jeho naprosté izolaci od okolí nebo také k sebevraždě“ (Kabíček, 2014, s. 194).

Dítě, které tráví na internetu a telefonu příliš času, nebude mít prostor pro zvládnání povinností ve škole i v domácnosti. Vzniknou špatné stravovací návyky, bude mít nedostatek pohybu a v reálném životě mohou nastat problémy s komunikací.

Mezi preventivní opatření patří: dohled rodiče nad tím, co jeho dítě dělá na internetu, mluvit s ním o rizicích, nezveřejňovat žádné osobní údaje, nezveřejňovat fotky místa pobytu, omezit čas strávený na internetu.

2.1.3. Špatné stravovací návyky

Jestliže volný čas s dítětem netrávíme ve vytríbené restauraci s výběrem kvalitního jídla, budou možnosti stravování velmi omezené. V klasických hospodách najdeme především smažené jídlo nebo pochutiny jako jsou smažené brambůrky, tyčinky a oříšky. Některé rodiny si mohou vzít jídlo vlastní, to však většinou nebývá příliš nutričně bohaté. Většinou se jedná o dětské křupky či kreky. Nenajdeme zde ani vhodné nápoje. Nápoje podávané v restauracích a hospodách obsahují příliš cukru.

Správné stravovací návyky jsou velmi ohrožené vlivem sociálních sítí, ale také tím, že fast foody a nezdravé jídlo je dostupné téměř všude. Obě protikladné nemoci, obezita a anorexie, jsou mezi mladistvými zastoupeny ve vysokých počtech. Doporučeno je jíst několikrát denně, nejlépe co tři hodiny, což při návštěvách těchto zařízení lze jen těžko zrealizovat. Většinou se uspokojení potřeby jídla odbyde výběrem nabídky navštíveného zařízení, případně nechají dítě hladovět do doby, kdy zařízení opustí. Takové hladovění může vést k následnému přejídání.

Dítě si velmi rychle přivykne na špatné stravovací návyky a může je praktikovat i do budoucna, což může vést k řadě poruch příjmu potravy. Mezi nejčastější stravovací poruchy řadíme mentální anorexii, mentální bulimii, obezitu, záchvatové přejídání.

2.1.3.1. Mentální anorexie a bulimie

Mentální anorexii chápeme jako duševní nemoc, kdy jedinec odmítá jídlo a má k němu nechutenství. Většinou je doprovázena zkreslenými představami o své postavě. Mentální anorexie bývá také úzce spjatá s mentální bulimií, kdy se jedinec nachází v začarovaném kruhu diet, následného přejídání, úzkostí z přejedení a pozdějšího vyprázdnění žaludku pomocí zvracení. Poruchou příjmu potravy bývají nejčastěji zasaženy dívky. S těmito duševními poruchami bývá spjato i další rizikové chování jako je užívání drog, léků, alkoholu, sebepoškozování, přijímání nevhodných látek a předmětů do těla (oleje, jezení tampónů). V předešlé kapitole o rizicích internetu byly zhruba zmíněny pro ana a pro mia blogy. Jsou to blogy, které nabádají mladistvé k anorexii a bulimii. Vzájemně se zde podporují k půstům, nabádají se do různých výzev a trestů za nedodržení hladovek, ale dávají si tam také různé rady, jak co nejdéle vydržet bez jídla. Umístěny jsou zde také fotky hubených lidí a celebrit, které pak mladiství s PPP považují za své vzory. Příčinou vzniku může být potřeba dokonalosti, potřeba uznání, špatná životní situace, nespokojenost se svým tělem, nevhodné vzory, genetické predispozice, nevhodný kolektiv přátel, špatné stravovací návyky...

2.1.3.2. Obezita

Obezita je naopak stav, kdy se v lidském těle ukládá nadměrné množství tuku.⁵ Je zapříčiněná tím, že přijímáme větší množství energie, než ze sebe vydáme. Dle studií trpí obezitou přes miliardu obyvatel naší planety.⁶ Obezita může vzniknout kvůli genetickým predispozicím, ale také kvůli špatnému životnímu stylu. Vliv mohou mít také nepříznivé a stresující situace, které prožíváme. Mezi nejčastější příčiny patří: nadměrný příjem potravy a kalorií, nevhodné složení stravy, nedostatek spontánní fyzické aktivity, nedostatek spánku, snížená funkce štítné žlázy, hormonální příčiny, působení některých léků, vliv rodiny a okolí.⁷

⁵ Obezita: Příčiny, stupně, rizika a léčba. EUC [online]. Praha: EUC, 2022, 9. února 2022 [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://euc.cz/clanky-a-novinky/clanky/obezita-priciny-stupne-rizika-a-lecba/>

⁶ Obezita: Příčiny, stupně, rizika a léčba. EUC [online]. Praha: EUC, 2022, 9. února 2022 [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://euc.cz/clanky-a-novinky/clanky/obezita-priciny-stupne-rizika-a-lecba/>

⁷ Obezita: Příčiny, stupně, rizika a léčba. EUC [online]. Praha: EUC, 2022, 9. února 2022 [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://euc.cz/clanky-a-novinky/clanky/obezita-priciny-stupne-rizika-a-lecba/>

Je důležité si uvědomit, že špatné stravovací návyky začínají být opravdu rozsáhlým problémem, který nepříznivě působí na naše zdraví. Při obezitě i mentální anorexii, bulimii a dalších nevhodných stravovacích návycích hrozí obrovská zdravotní rizika a často končí také smrtí. Statistiky podle Psychiatrické asociace uvádějí, že některým typem poruchy příjmu potravy trpí miliony lidí na celém světě. Každých 62 minut má na svědomí nejméně jedno úmrtí.⁸

3. Prevence rizikového chování

„Prevenci můžeme chápat jako opatření směřující k předcházení a minimalizování jevů spojených s rizikovým chováním a jeho důsledků.“ (Mioviský, 2015, s. 143).

„Prevence může mít charakter předcházení vzniku, rozvíjení a recidivy společensky nežádoucího jevu a tomu odpovídají tři stupně – prevence primární, sekundární a terciární. Prevencí může být jakýkoli typ výchovné, vzdělávací, zdravotní, sociální či jiné intervence směřující k předcházení výskytu rizikového chování, zamezující jeho další progresi, zmírňující již existující formy a projevy rizikového chování nebo pomáhající řešit jeho důsledky“ (Mioviský, 2015, s. 143).

Prevenci rizikového chování by na počátku měla zahájit především rodina, která má pro vývoj jedince nezastoupitelný význam. Důležité je, v jakém prostředí dítě vyrůstá a jakými lidmi se obklopuje. Od počátku je důležité formovat jedince tak, aby chápal případná rizika, osvojil si správné postoje, názory, sebedůvěru a hodnoty. Měl by se naučit rozpoznat riziko a případně se mu vyhnout. Již v kapitole o funkci rodiny a psychickém vývoji, jsme zmiňovali, že důležité jsou pozitivní vzory, protože dítě často napodobuje to, co vidí. V rodině kuřáků a častých požívačů alkoholu je dosti pravděpodobné, že tento vzorec bude potomek následovat. Rodič, který je sám kuřák a zakazuje to svému dítěti ztrácí věrohodnost a serióznost. Nejen dítě, ale také dospívající potřebuje láskyplné a komunikaci otevřené prostředí, kde nebude mít strach mluvit o svých potřebách, pocitech a problémech. Nepotřebuje přísné zákazy a tresty. Budovat by se měla také sebedůvěra a důvěra ke svým nejbližším. Důležitými aspekty v prevenci bývají také zájmové

⁸ ČAMBOR, Mirek. Poruchy příjmu potravy: Typy, rizikové faktory a příznaky. *Mirido.cz: Tisíce rad a tipů od stovek odborníků z oboru* [online]. Hranice: VPD Hranice, 02/11/2021 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.mirido.cz/poruchy-prijmu-potravy-typy-rizikove-faktory-a-priznaky/#:~:text=Podle%20Psychiatrick%C3%A9%20asociace%20se%20porucha%20p%C5%99%C3%ADjmu%20potravy%20m%C5%AF%C5%BEE,62%20minut%20m%C3%A1%20na%20sv%C4%9Bdom%20nejm%C3%A9%20jedno%20%C3%BAmrt%C3%AD.>

kroužky a škola. Jedinec, který se něčemu věnuje, nebude mít prostor a příležitost pro experimentování. Je také pravděpodobné, že si najde vrstevníky se stejnými zájmy, se kterými se budou podporovat. Na tuto počáteční prevenci by se mělo pohlížet jako na nejdůležitější.

Můžeme se setkat se širším i užším pojetím prevence. Kterýkoli typ výchovné, vzdělávací, zdravotní, sociální a jiné intervence můžeme chápat jako prevenci v užším pojetí, kdy se jedná především o ochranu jednotlivce i společnosti (Mioviský, 2015, s. 143).

Ve všeobecné primární prevenci se snažíme zaměřit na co nejširší populaci, aby se zavčas podchytily nežádoucí jevy v co největší skupině jedinců v rámci společnosti. V případě ohrožených, či jinak znevýhodněných skupin se vyvíjí strategie selektivní prevence (ekonomické problémy, rodiče vykazují známky závislostního chování atd.). Pakliže se jedná již o přímo ohrožené jedince a takové, u kterých se objevují známky rizikového chování aplikuje se intervence na úrovni indikované prevence (kouření, pití alkoholu) (Mioviský, 2015, s. 144).

Primární prevence se dále dělí na nspecifickou a specifickou, kdy na specifickou prevenci navazuje především základní škola, která se zaměřuje na konkrétní typy rizikového chování. Škola zařazuje různé přednášky a besedy, exkurze, ale většinu témat zahrnuje i přímo do výuky, například v předmětu výchova ke zdraví. Ihned po rodině je v případě prevence rizikového chování velmi důležitým aspektem. Školy se zaměřují především na předcházení vzniku šikany, drogové závislosti, problémům na internetu, brzkého a nezodpovědného zahájení sexuálního života, ale také v rámci zdravého životního stylu se snaží odrazovat od kouření a pití alkoholu. Specifická prevence navazuje na prevenci nspecifickou, jejichž aktivity směřují k podpoře efektivního využívání volného času, upevňování zdraví a zdravého životního stylu, k rozvoji budování bezpečného prostředí. Prostředí rodiny je nejpřirozenější pro realizaci nspecifické prevence (Mioviský, 2015, s. 144).

Jestliže se primární prevence nestává účinnou a selže, nastupuje sekundární a později, v případě neúspěchu, také terciární prevence. Tyto prevence jsou již určeny pro jedince, kteří vykazují vážné rizikové chování jako jsou např. drogové závislosti, kriminální jednání apod.). Cílem sekundární a terciární prevence je zabránit případné recidivě a zabránit rizikům spojeným s rizikovým jednáním. V případě terciární prevence se jedná o resocializaci a reedukaci, kdy se jedná o nasměrování jedince zpátky k hodnotám a začlenění do života bez rizikového jednání, tedy k životu bez závislostí a patologie (Mioviský, 2015, s. 146).

4. Děti a mládež v hospodách a restauračních zařízeních

Není neobvyklé, že se děti v těchto zařízeních vyskytují. Není však stále jisté, zda to může, či nemůže ohrozit výchovu. Tato místa se často snaží přizpůsobit dětem, ať už nápoji, jídelníčkem nebo dětskými koutky vybavenými houpačkami, pískovištěm nebo trampolínou. Dítě přesto tráví svůj čas mezi dospělými jedinci. Pochytává vzorec jejich chování, vyjadřování, slovník i zvyky. Mládež a dospívající si pak mezi staršími mohou jednoduše nalézt kamarády, kteří mají jiné zájmy a v potřebě zalíbit se, mohou tyto zájmy napodobovat. Aby lépe zapadli, budou mít větší tendence okusit návykové látky, protože budou mít potřebu být jako oni. Ti mladší, kteří nenaváží přátelství mezi dospělými pak po vzoru svých rodičů vodí své vrstevníky do stejných podniků.

Rodiče nechávají své ratolesti běhat po venkovních zahrádkách i po prostorech zařízení a příliš je nekontrolují. V poslední době bylo velmi diskutovaným tématem, zda je vhodné chodit na taková místa nejen s neukázněnými dětmi, ale s dětmi celkově. Ve Velké Británii již existuje zákon, který přítomnost dětí v hospodách omezuje. Licence na provozovnu musí zahrnovat některé nebo všechny z těchto podmínek: omezení hodin, kdy mohou být přítomny děti, omezení části prostor, do kterých mohou mít děti do určitého věku přístup, omezení nebo vyloučení týkající se přítomnosti dětí mladších určitého věku, pokud probíhají určité činnosti.⁹ Dětem ve výsledku může být povolen přístup jen v případě, kdy se majitel licence nerozhodne jinak. U nás v České republice není stále možné dětem vstup do restaurací a hospod zakázat, neboť je to považováno jako diskriminace. Návštěvníci zařízení se momentálně rozdělili do dvou táborů. Zákazníkům většinou vadí hluk a neukázněnost. Přesto, že majitelé zařízení nemohou vstup zakázat, spousta z nich vyvěsila na své provozovny pravidla pro přítomnost dětí a k rodinám s malými dětmi se chovají odtažitě až nevlídně.

Deakin University v roce 2015 uveřejnila výzkum, který se zabýval australskými dětmi, které žijí v blízkosti hospod, hotelů a barů. Při výzkumu došlo k stanovisku, že děti, které v blízkosti zařízení žijí, začnou pravděpodobně užívat alkohol již v mladém věku. Vzorek se skládal z 2 547 studentů 5., 7. a 9. ročníků z Victorie. Výsledky ukázaly

⁹ LAING, Gill. The Law on Children in Pubs. *Lawble* [online]. Velká Británie: Rokman Media brand, 2023, 6 February 2023 [cit. 2023-05-15]. Dostupné z: <https://www.lawble.co.uk/children-in-pubs/>

17% nárůst pravděpodobnosti, že děti začnou užívat alkohol na každých 10% zvýšení prodeje alkoholu.¹⁰

Není stále jisté, zda hospody a restaurační zařízení ovlivňují vznik rizikového chování. Také není jisté, zda děti je vhodné na taková místa vodit. Co je však jisté je, že se v naší zemi dělí lidé na ty, kterým přítomnost dětí v podnicích nevadí a na ty, kteří je nemohou vystát. Matky se nechávaly vyslechnout, že pro ně to znamená naprosto diskriminaci. V části, kde jsme se zabývali stručným psychologickým vývojem dětí jsme se mohli dočíst, že dítě nižšího věku nedokáže ještě dokonale ovládat své emoce a je labilní. Jedná a prezentuje se tak, jak to momentálně cítí. Plačtivé výlevy dětí proto nemusí být zapříčiněné špatnou výchovou matky. Dítě pláče, protože není ještě natolik vyvinuté, aby si uvědomovalo, kdy je namísto své emoce ovládnout a také pozbývá kompetenci toho, jak vůbec své emoce ovládnout.

¹⁰ Research finds children more likely to start using alcohol if they live near pubs and bars. *Deakin University Australia* [online]. Victoria: Media release, 17 December 2015 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.deakin.edu.au/about-deakin/news-and-media-releases/articles/research-finds-children-more-likely-to-start-using-alcohol-if-they-live-near-pubs-and-bars>

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5. Metodologie výzkumného šetření

Během přípravy šetření jsem se rozhodla pro kvalitativní metody výzkumu. Vzhledem k obsahu práce mi přišlo vhodné zrealizovat kvalitativní šetření formou pozorování, a to především z toho hlediska, aby rodiče výzkum neobtěžoval, případně neurážel. Dle mého přesvědčení, rodiče by se navíc v případně dotazníkového šetření mohli bát přiznat úplnou pravdu nebo by se cítili v takové pozici velmi nekomfortně. Proto mi pozorování přišlo jako nejvhodnější nástroj.

Po výběru metody sběru dat byl stanoven cíl a výzkumné otázky, které souvisejí s dosažením stanoveného cíle.

5.1. Téma a zaměření výzkumu

Tématem mé bakalářské práce jsou „hospody a restaurační zařízení jako rizikový faktor ve výchově dětí a mládeže“.

Výzkum se zaměřuje na pravděpodobnost výskytu rizikového chování u dětí a mládeže, kteří navštěvují se svými rodinami tato místa. Po desíti leté praxi v těchto zařízeních, kdy jsem s rodinami přicházela neustále do kontaktu, jsem se pokoušela pochopit, na jaké báze funguje dětský mozek a přemýšlení, a zda může takové trávení volného času vývoj jedince ovlivnit. Objektem mého pozorování byly rodiny s dětmi. Sledováno bylo, jak reagují na potřeby dítěte, chování dítěte, reakce dítěte na pobyt v zařízení, jaké převládají výchovné přístupy rodičů a jakou má s dítětem interakci.

K vytvoření práce jsem prostudovala vybrané typy rizikového chování, které se při mém pozorování často vyskytovaly a ty porovnávala s vysledovanými skutečnostmi a do mé práce jsem také zahrнула celkový přístup k dětem v hospodách a restauračních zařízeních, ale taktéž přístup dětí k těmto místům.

5.2. Cíl výzkumu

Cílem mé bakalářské práce bylo zmapovat specifika volného času dětí, které ho tráví s rodiči v hospodách a restauračních zařízeních.

5.3. Výzkumné otázky

1. V jakých hodinách rodiny s dětmi navštěvují restaurace a hospody?
2. Jak se dítě v zařízení chová?
3. Jaká je reakce rodiče na potřeby dítěte?
4. Jak dítě reaguje na prostředí a pobyt v zařízení?
5. Jaké převládají výchovné přístupy rodičů? Jakou má rodič s dítětem interakci?

a. Výzkumné části práce

Porovnávat budu celkový přístup rodičů k dítěti, ale také chování dítěte v zařízení, různé výchovné metody a zda rodiny projevují známky rizikového chování.

Příprava probíhala pomocí zúčastněného pozorování, kdy přes půl roku byly pozorovány specifika rodin s dětmi v krnovské hospodě Hotel Praha, ale také v Bistru U Ferdy v Krásných Loučkách. Důležité je zmínit, že místa, kde probíhalo pozorování, jsou velmi komorními a rodinnými podniky, kde chodí stálí hosté. Což znamená, že většinou každá z rodin, které zmíním, podniky navštěvovala v období výzkumu i několikrát, tudíž byly sledovány po delší dobu. Jiné děti se v podnicích objevovaly pouze ojedinele. Vzhledem ke skutečnosti, že výzkum probíhal na přelomu podzimu a jara a taktéž na začátku jara, kdy počasí bylo chladné, rodiny s dětmi hospody a restaurační zařízení nenavštěvovaly tak často, jak tomu bývá v teplých měsících.

Zaměřila jsem se převážně na to, v jakých hodinách děti navštěvují zařízení, jak se dítě na těchto místech chová, jaká je reakce rodiče na potřeby dítěte, jak dítě reaguje na prostředí a pobyt v zařízení, jaké převládají přístupy rodičů, jakou má rodič s dítětem interakci, ale sledováno bylo mnohem více jako například, jak často konkrétní rodiny místa navštěvují, jak rodiny působí (čistě individuální pocit), jaká riziková chování se během pobytu v zařízení nejčastěji opakují, jaký je vzájemný vztah rodiče a dítěte...

b. Zkoumaný soubor

Pozorovány byly rodiny s dětmi ve věku 3 až 16 let, které v období od listopadu 2022 do května 2023 navštívily bistro U Ferdy v Krásných Loučkách a hospodu Hotel Praha

v Krnově. Sledováno bylo dohromady 11 rodin, z toho 15 dětí, které byly zastoupeny jak dívčím, tak také chlapeckým pohlavím.

Ze zastoupených jedenácti rodin, nebyly dvě rodiny stálými hosty zařízení, proto nebylo možné sledovat vývoj chování jedince v zařízení. Naopak 13 dětí z 15 se v zařízení objevovalo několikrát měsíčně, ba dokonce týdně, byly tudíž pozorovány po delší dobu a sledován byl i vývoj, případné změny v chování a přístupu rodičů.

i. Vzorek č. 1

Odhadovaný věk: 4 roky

Pohlaví: chlapec

Místo navštívení: bistro U Ferdy, Krásné Loučky

Doba navštívení: maximálně dvakrát týdně, mezi 17. hodinou až 20. hodinou

Jak se dítě v zařízení chová?

Dítě je velmi neposedné, hravé. S neznámými dospělými nekomunikuje, když však někdo započne hru s ním, přidá se. Jakmile nedostane od rodičů to, co by chtěl, začne se vztekat. Dokáže si hrát i sám, ale velmi lpí na matce. Pokud jsou v jeho okolí jiné děti, hraje si s nimi. Občas však na děti bývá agresivní, nezvládne své emoce a dítě praští nebo mu vezme jeho hračku.

Jak rodič reaguje na potřeby dítěte?

S dítětem bistro navštěvuje otec i matka, často bistro navštěvují všichni společně. Otec bývá více submisivní. Většinou to, co chlapec vyžaduje, to mu také otec dá. Na potřeby dítěte nereaguje hned. Častou odpovědí otce na jeho potřeby bývá „počkej“.

Co se matky týče, ta je více dominantní než otec. Má jasně daná pravidla, co dítě smí a nesmí a ty dítě málokdy překročí. Na jeho potřeby reaguje okamžitě. Pokud chce jít dítě domů nebo na záchod, většinou tyto potřeby uspokojuje spíše matka. Co se potřeby jídla týče, hlad dítěte řeší často brambůrkami, hamburgerem, nebo párkem v rohlíku.

Jak dítě reaguje na prostředí a pobyt v zařízení?

V případě, že je na blízku vrstevník, dítě si s ním hraje a nemá tendence vzdorovat proti pobytu. Jestliže nemá, s kým by si hrálo, bývá dítě velmi zlobivé, často si stěžuje, že chce domů, hledá pozornost u cizích lidí, jakmile se mu nikdo nevěnuje, rozpláče se a chce odejít. Tuto potřebu odejít řeší až případnou agresí vůči okolí.

Jaké převládají výchovné přístupy rodičů? Jakou má rodič s dítětem interakci?

Rodina tohoto malého chlapce je jedna z mála rodin, u které nebylo vyzorováno rozptýlení tabletem nebo mobilním zařízením. Dítě využívá dostupná dětská odražedla, pís-koviště a trampolínu. Většinu návštěv se snaží rodiče přimět své dítě, aby si hrálo s ostatními dětmi, ale pokud nejsou na blízku, matka se mu většinou věnuje sama. Otec se dítě snaží zabavit jen zřídka. Rodiče dítě neignorují, odpovídají na případné otázky. Matka neustále dítě sleduje a je v pozoru.

Zde bych možná vytkla velkou konzumaci kofoly a nezdravého jídla, která se zrovna u chlapce hojně vyskytuje v případě navštívení bistra. Dále jakmile chlapec ublíží jinému dítěti nebo se chová nevhodně, rodiče příliš nezasahují. Většinou přijde jen pokárání. Nevysvětlí však co dítě udělalo špatně a chlapec v páchání škod dále pokračuje.

Další poznámky:

Dítě často opakuje sprostá slova po otci, vytrhává alkoholické nápoje z rukou – za což dostává pokárání. Otec je kuřák – v případě, kdy se dítě nachází v blízkosti, tak před ním nekouří.

ii. Vzorek č. 2

Odhadovaný věk: dívka 4 roky, chlapec 8 let

Pohlaví: dívka a chlapec

Místo navštívení: bistro U Ferdy, Krásné Loučky

Doba navštívení: 3x týdně, mezi 15. hodinou a 20. hodinou

Jak se dítě v zařízení chová?

Děvče je hodně hyperaktivní. Často se seznamuje s cizími lidmi, povídá si s nimi, ale také bývá vůči cizím lidem agresivní, často vyplazuje jazyk a dělá různé nevhodné obličejy. Ublížíje cizím dětem, běhá po pozemku bistra. Je velmi aktivní a komunikativní. Nevyžaduje příliš pozornost rodičů. Naopak chlapec je velmi pasivní, zdržuje se více u rodičů. K cizím lidem se chová slušně, nestydí se a komunikuje.

Jak rodič reaguje na potřeby dítěte?

Oba rodiče reagují na potřeby dívky okamžitě a vyhoví všemu, co dítě zrovna potřebuje. V případě, že je přítomen i chlapec, zodpovědnost vůči potřebám dívky nechávají jemu.

Jak dítě reaguje na prostředí a pobyt v zařízení?

Dívka i chlapec na prostředí reagují dobře. Dívka je velmi adaptibilní, hraje si s dalšími dětmi, komunikuje, nemá vysoké požadavky. Totéž u chlapce. Chlapec je mnohem klidnější, nevyžaduje pozornost, ale nedělá mu problém bavit se i s cizími lidmi. Při rozhovoru působí jako velmi slušně vychovaný. Dívka vyžaduje pozornost neustále.

Jaké převládají výchovné přístupy rodičů? Jakou má rodič s dítětem interakci?

Nevyužívají elektrotechniky. Obě děti nechávají, ať se zabaví sami. Zodpovědnost vůči dívky nechávají většinou na chlapci, který se o ní stará a jakmile dívka něco provede,

většinou je to vytýkáno chlapci. Otec je na chlapce velmi přísný, ten na jeho výtky reaguje pasivně až zakřiknutě. Po takové zkušenosti s otcem se spíše po zbytek času uzavírá do sebe a po zbytek pobytu nemluví. Dívce její špatné chování nebývá vytýkáno.

Oba rodiče většinou nevěnují pozornost tomu, co dívka dělá, je-li přítomen starší chlapec nebo jiná osoba, ke které dívka přilne. Nevadí jim, že navazuje kontakt s cizími lidmi, kterým to bývá, vzhledem k povaze dívky, často nepříjemné. I v případě, kdy je dívka bez svého bratra, rodiče jí nevěnují pozornost, nechávají ji, ať se zabaví sama.

Dívce nosí vlastní pití, dovolují jí vybrat si v bistro, po celou dobu pobytu, jednu věc. Chlapec má většinou volnou ruku a není omezený ve výběru z nabízeného zboží. Obě děti konzumují při každé návštěvě, při které jsem byla svědkem, párek v rohlíku, hamburger, nebo brambůrky i několik kousků za jeden pobyt v zařízení.

Chlapce většinou rodiče ignorují, nenavazují s ním hlubší konverzace.

Další poznámky:

Chlapec působí velmi smutně a zakřiknutě. K dívce se chová vlídně, když se něco dívce stane a začne plakat, většinou se o ní okamžitě postará, často se z lítosti rozpláče také. Má k ní velmi hezký sourozenecký vztah. Dívka bratra a jeho dobroty často využívá a nechová se k němu hezky – fyzicky ho napadá, je na něj zlá. Chlapec proti útokům mladší sestry neprotestuje.

iii. Vzorek č. 3

Odhadovaný věk: 7 let

Pohlaví: dívka

Místo navštívení: bistro U Ferdy, Krásné Loučky

Doba navštívení: 4x až 5x týdně, mezi 17. hodinou a 21. hodinou.

Jak se dítě v zařízení chová?

Dívka je velmi klidná, komunikativní, bez známek agrese a nevhodného chování. Často chodí za cizími lidmi, seznamuje se a pak od nich vyžaduje pozornost – často žadoní o bližší kontakt (hlazení, objímání, držení za ruku, sezení na klíně).

Jak rodič reaguje na potřeby dítěte?

Dívka žije s matkou. Zařízení navštěvuje jak s ní, tak s otcem. Matka na potřeby nereaguje. Nechává prostor pro to, aby dívka byla samostatná, nereaguje v případě, že dívka

chce jít domů. V případě požadavku o jídlo, nevyužívá služeb bistra a holčičce slibuje jídlo doma.

Otec reaguje na potřeby dítěte velmi pohotově.

Jak dítě reaguje na prostředí a pobyt v zařízení?

Dívka se zde chová klidně. Navazuje nová přátelství s cizími dětmi, taktéž s cizími dospělými. Hodně komunikuje, nezdržuje se příliš u matky. a sama si obstarává zábavu. Občas se rozpláče, že z podniku nechce odejít.

Jaké převládají výchovné přístupy rodičů? Jakou má rodič s dítětem interakci?

Matka dceru poměrně ignoruje, nechává ji chodit za cizími lidmi. Neokřikuje ji, často není proč, děvče je velmi slušné a veselé. Nedovoluje jí konzumovat zboží z bistra. Poměrně často pozorovaným jevem je, že dívka vznesne požadavek o napítí se z matčina piva a matka požadavku vyhoví. Matka několikrát zůstává s dítětem v bistru do pozdních večerních hodin. Matčin přístup k dceři je poměrně chladný. Matka je navíc kuřačka a kouří přesto, že se dítě nachází u stolu.

Naopak otec se chová k dceři vlídněji. Věnuje ji dostatek pozornosti, povídá si s ní a jsou k sobě velmi kontaktní. Otec povoluje dívce vybírat si z nabízeného zboží to, co chce. Jakmile dívka chodí za cizími lidmi, zajímá se, o jaké lidi se jedná a zda je to neobtěžuje.

Další poznámky:

Matka měla dívku v sedmnácti letech, kdy se zpočátku o děvče starala babička. Otec je výrazně starší, již má děti z předchozích vztahů.

iv. Vzorek č. 4

Odhadovaný věk: 6 let

Pohlaví: chlapec

Místo navštívení: Hotel Praha, Krnov

Doba navštívení: Přibližně jednou do měsíce, mezi 15 a 17 h

Jak se dítě v zařízení chová?

Dítě je klidné. S cizími lidmi nekomunikuje, nekomunikuje ani s obsluhou – stydí se. Většinou si hraje na tabletu, nebo mobilním telefonu, na kterém hraje hry, nebo se dívá na videa, která pak ukazuje rodičům. Po místnosti se příliš nepohybuje, stále sedí na místě a věnuje se svým hrám a videím.

Jak rodič reaguje na potřeby dítěte?

Oba rodiče reagují, chtějí však, aby dítě bylo více samostatné.

Jak dítě reaguje na prostředí a pobyt v zařízení?

Většinou reaguje klidně. Jakmile se doba strávená v zařízení protáhne, začíná být nevrle a pofňukává. V tomto případě si začne vydobývat pozornost rodičů, ale také hostů sedících v restauraci.

Jaké převládají výchovné přístupy rodičů? Jakou má rodič s dítětem interakci?

Matka je ve výchově velmi dominantní oproti otci. Avšak jakmile dítě udělá něco nevhodného a matka jej okřikne, dítě se začne matce vysmívat a nevhodné chování opakuje, poté začíná matka velmi často křičet a dítěti vyhrožovat (nedostaneš..., nebudeš moct..., nepůjdeš..., dostaneš výprask... atd.). Matka také nenechává dítě hrát si s vrstevníky, i když je značně vidět, že dítě by si rádo hrálo. Děti může pouze pasivně sledovat bez zapojování se do aktivit s nimi. Jedince raději zabaví formou využití her na tabletu. Ve chvíli, kdy se chlapec zapojuje do konverzace mezi dospělými, často bývá umlčen.

Po téměř každém přineseném pivu, nechávají chlapce, aby se napil pěny z nápoje. Napít ho nechávají i vína.

Otec působí velmi pasivně. Dítě okřikne až tehdy, jakmile ho matka o to požádá. Nebudí v synovi žádný respekt, dítě se jeho výchovným praktikám vysmívá stejně jako u matky. Ani jeden z rodičů se dítěti příliš nevěnuje. Na vzdělávací videa, která chlapec sleduje a následně ukazuje svým rodičům odpovídají „nezajímá mě to“ nebo „teď se bavím s dospělým“.

Další poznámky:

Přesto, že jsou rodiče nekuřáci, vyzorovala jsem, že jakmile před dítětem někdo kouří cigaretu, dítě začne žadonit, že by chtělo také a po cigaretě se natahuje, téměř ji dotýčenému vytrhává z rukou. Totéž platí i co se týče pití alkoholického nápoje.

v. Vzorek č. 5

Odhadovaný věk: 3 roky a 12 let

Pohlaví: chlapec a dívka

Místo navštívení: Hotel Praha, Krnov

Doba navštívení: 5x až 6x týdně, mezi 17. hodinou a 20. hodinou

Jak se dítě v zařízení chová?

Chlapec, který je mladší, je velmi divoký, běhá po venkovní zahradce, ale také v místnosti. Při hře nebere ohled na jiné hosty ani obsluhu. Často se stává, že míčem něco rozbije nebo někomu ublíží. Obsluze běhá pod nohama. Neustále z prostor hospody utíká, ať již úplně mimo zázemí, nebo na toalety. S cizími lidmi nekomunikuje, stydí se komunikovat i s obsluhou.

Dívka je naopak pasivní, čas tráví na telefonu nebo se stará o mladšího sourozence. Je ostýchavá, s obsluhou komunikuje však slušně a bez problému. S rodinou, se kterou sedává, se do konverzace nezapojuje.

Jak rodič reaguje na potřeby dítěte?

Děti zařízení navštěvují pouze za doprovodu matky, společně s babičkou a dědou. Vždy jsou přítomny obě děti. Rodiče a prarodiče potřeby dítěte vyslyší, ale jejich naplnění se stará jeho starší sestra, která nad ním má dohled. Dívka je ta, která má nad dítětem kontrolu a dokáže ho usměrnit.

Jak dítě reaguje na prostředí a pobyt v zařízení?

U mladšího dítěte jde naprosto jasně vypozařovat, že se mu prostředí nelíbí. Co chvíli pláče a chce jít domů, ale jeho prosby nebývají vyslyšeny, nebo je nucena starší sestra s chlapcem odejít. Chlapec vypadá, že se bojí cizích lidí.

Dívka reaguje pasivně a přizpůsobivě nejen vůči pobytu v zařízení, ale také vůči požadavkům ze strany rodiny.

Jaké převládají výchovné přístupy rodičů? Jakou má rodič s dítětem interakci?

Matka dětí mladšího jedince nesleduje a nestará se o něj. Veškerou péči nechává na svém starším dítěti. Přesto, že vidí, že dítě se chová nevhodně, nereaguje. Situaci začne řešit až při případné stížnosti ze strany hostů, nebo obsluhy. Dítě maximálně okřikne. Při snaze uklidnit mladšího chlapce, nepoužívá hračky, nýbrž elektrotechniku, na které většinu času tráví i dívka. Pakliže mladší dítě něco provede, je často vyčítáno dívce, že nad ním nemá kontrolu a neuhlídala ho. Dívka proti vyřčení rodičů neprotestuje. Matka dbá na to, aby mladší dítě dostávalo pouze nápoje s vhodnou teplotou.

Další poznámky:

Dívka si často stěžuje, že bratra hlídat nechce. Zařízení navštěvuje i sama se svými kamarádkami.

vi. Vzorek č. 6

Odhadovaný věk: 2 roky, 6 let, 15 let

Pohlaví: chlapci

Místo navštívení: Hotel Praha, Krnov

Doba navštívení: 3x až 4x týdně, mezi 16. hodinou až 21. hodinou

Jak se dítě v zařízení chová?

Oba mladší chlapci velmi divocí, hrají s křídami, na pískovišti, případně tráví čas na elektronických zařízeních. Nejstarší chlapec velmi znuděný, taktéž čas tráví na telefonu, nebo se stará o mladší chlapce.

Jak rodič reaguje na potřeby dítěte?

Děti navštěvují zařízení převážně pouze s matkou. I zde se opakuje stejný vzorec, kdy se o mladší sourozence, a jejich potřeby, stará starší. Při stížnostech na hlad to matka řeší pochutinami, které zařízení nabízí (nejčastěji brambůrky, tyčinky, křupky...). Jakmile dítě začne být plačtivé a žádá matku o odchod domů, matka nereaguje. Nechá dítě se vztekat, nebo pošle staršího sourozence s dětmi domů.

Jak dítě reaguje na prostředí a pobyt v zařízení?

Nejmladší chlapec se často vzteká a pláče. Naopak šestileté dítě se již dobře zná se stálými hosty, se kterými komunikuje a vyžaduje jejich pozornost. Tuto pozornost se často snaží získat tím, že říká vulgární slova a nevhodné básničky. Na prostředí reaguje dobře, neostýchá se. Nejstarší z chlapců je zamlklý, příliš nekomunikuje ani s rodinou.

Jaké převládají výchovné přístupy rodičů? Jakou má rodič s dítětem interakci?

Rodiče nechávají mladší chlapce hlídat starším sourozencem, který, jako už to bylo v předchozích příkladech, vždy nese vinu za to, co mladší provedl. Často využívají mobilních zařízení, aby uklidnili šestiletého chlapce. Ten, jakmile dostane telefon, začne být okamžitě klidný. Matka většinu času děti nehlídá a nezajímá se o ně. Vypozorováno bylo také, že nechává prostřední dítě napít piva, když si o to požádá. Je také kuřáčkou a kouří i přesto, že se děti nachází u stolu. Matka se dítěti absolutně nevěnuje, nereaguje na něj a nevšímá si ho. Nejstaršího chlapce také často ponižuje před svými kamarády.

Další poznámky:

Nejstarší chlapec navštěvuje zařízení i ve volném čase se svými vrstevníky.

vii. Vzorek č. 7

Odhadovaný věk: 5 let

Pohlaví: chlapec

Místo navštívení: Hotel Praha, Krnov

Doba navštívení: mezi 18. h až 21. h. Rodiče nejsou stálými hosty.

Jak se dítě v zařízení chová?

Dítě je klidné, vzorné, tiché. Komunikuje hezky se svými rodiči, ke komunikaci s jinými se nemá. Hraje si s donesenými hračkami.

Jak rodič reaguje na potřeby dítěte?

Rodič reaguje na potřeby okamžitě. Dítěti se neustále věnuje. Rodina byla jediná, která si během pozorování přinesla vlastní hračky, se kterými si společně s chlapcem hráli

Jak dítě reaguje na prostředí a pobyt v zařízení?

Dítě bylo ostýchavé vůči cizím lidem a obsluze. Mělo strach si samo vybrat a objednat nápoj. Za celou dobu návštěvy však zůstává klidné, neustále si hraje s autíčky. Chlapec se zdá být veselý při interakci s rodiči.

Jaké převládají výchovné přístupy rodičů? Jakou má rodič s dítětem interakci?

Rodiče neustále s dítětem komunikují. Vyptávají se, zda nic nepotřebuje, jestli nechce jít domů, nemá hlad apod. Věnují se více dítěti než konverzaci mezi sebou, společně si hrají, staví dráhy pro autíčka. Dítě nenapomínají, protože není potřeba.

viii. Vzorek č. 8

Odhadovaný věk: 15 let

Pohlaví: chlapec

Místo navštívení: Hotel Praha, Krnov

Doba navštívení: jednou týdně, mezi 15. hodinou až 22. hodinou (často do zavírací doby).

Jak se dítě v zařízení chová?

Chlapec diskutuje s lidmi, kteří jsou přátelé jeho otce, o nejrůznějších tématech. Nedělá mu problém komunikace, je velmi veselý, zajímá se o lidi, rád se seznamuje, má potřebu prosadit vlastní názor. Jakmile se mu to nedaří, začíná se pouštět do agresivní konverzace.

Jak rodič reaguje na potřeby dítěte?

Chlapec je plně samostatný.

Jak dítě reaguje na prostředí a pobyt v zařízení?

Prostředí mu nevadí. Vypadá to, že rád tráví čas se staršími lidmi, se kterými, dle pozorování, postupem času začal navazovat přátelské pouto. Nestydí se seznamovat a zapojovat do konverzace. Slušně vystupuje i vůči obsluze. Párkrát se stalo, že nezvládl názory lidí v podniku a zahájil potyčku.

Jaké převládají výchovné přístupy rodičů? Jakou má rodič s dítětem interakci?

Otec, se kterým mladistvý zařízení navštěvuje, má se svým synem spíše přátelský vztah. Spoustu věcí mu dovoluje, avšak jakmile se začne chovat nevhodně, nebo začne být agresivní, otec ho okamžitě usměrňuje a drží nad ním pevnou ruku. Již několikrát se stalo, že otec poprosil obsluhu, aby přinesla jeho synovi alkoholický nápoj, čemuž obsluha nevyhověla. Ne jednou bylo také zjištěno, že synovi sám alkoholický nápoj podstrčil.

Otec neustále zapojuje syna do debaty, ptá se na jeho názor, zjišťuje, zda je u něj vše v pořádku apod. Postupem času začal chlapec trávit čas s kamarády jeho otce i sám bez otcovy přítomnosti.

Další poznámky:

Syn začal zařízení navštěvovat mnohem častěji sám. Nevodí si zde své přátele, ale zůstal věrný přátelům jeho otce, kteří ho často navádějí ke kouření (nabízí mu vlastní cigarety), nebo nabízí, že na sebe objednájí alkoholický nápoj. To vše za zády otce.

ix. Vzorek č. 9

Odhadovaný věk: 14 let

Pohlaví: Dívka

Místo navštívení: Hotel Praha, Krnov

Doba navštívení: 1x až 2x týdně, mezi 16. hodinou až 22. hodinou

Jak se dítě v zařízení chová?

Jakmile zařízení navštěvovala se svými rodiči, bylo to velmi zamlklé děvče, které se příliš nepouštělo do diskusí.

Postupem času, kdy začala hospodu navštěvovat bez přítomnosti rodičů, stala se velmi hlučnou, sprostou dívkou, která vyžadovala pozornost od starších mužů – sedala jim na klín, sahala jim na nohy, objímala je. Do diskusí s neznámými jedinci se příliš nepouštěla. K obsluze byla vždy slušná.

Jak rodič reaguje na potřeby dítěte?

Dívka je samostatná.

Jak dítě reaguje na prostředí a pobyt v zařízení?

V případě, kdy byli přítomni rodiče, reagovala dívka vždy pozitivně. Byla klidná, zdržovala se konverzace. Většinou pouze naslouchala.

Vzhledem k tomu, že dívka se sama několikrát snažila přemluvit rodiče, aby zůstali déle, nebo aby mohla ona zůstat, tipuji, že prostředí hospody jí je příjemné a cítím se v něm dobře.

Jaké převládají výchovné přístupy rodičů? Jakou má rodič s dítětem interakci?

V době, kdy se v prostředí nacházeli rodiče, často dávali mladé slečně napít z alkoholického drinku. Bez jejich přítomnosti se neodvážila si drink objednat, ani ji ho neobjednávali přátele jejich rodičů. Rodiče dívky s ní při návštěvách nekomunikovali a čas vždy věnovali pouze přátelům. Ona taktéž komunikovala s přáteli rodičů. Rodiče působili vždy velmi přísně, spoustu věcí jí zakazovali a velmi ji kárali. Dívka musela dodržovat jasně daná pravidla ohledně večerky a přesného režimu. Byl jsem svědkem toho, kdy dívku několikrát ponižovali poznámkami o tom, jak je hloupá, tlustá nebo neschopná. Často u ní při takových poznámkách šly vyzrazovat slzy v očích, narudlé tváře a následné zakřiknutí, kdy přestala komunikovat jak s rodiči, tak přáteli.

Další poznámky:

Dívka začala zařízení navštěvovat bez rodičů. Nejvíce času trávila s výrazně staršími muži, kteří byli přáteli jejího nevlastního otce. Dívka začala projevovat vůči rodičům jakýsi vzdor. Začala být velmi sprostá, hlučná, nechávala se osahávat staršími muži. Změnil se u ní také styl oblékání. Často porušovala večerku a svůj volný čas věnovala čím dál tím více přátelům jejího otce.

x. Vzorek č. 10

Odhadovaný věk: 8 let

Pohlaví: chlapec

Místo navštívení: Hotel Praha, Krnov

Doba navštívení: mezi 21. hodinou a 22. hodinou (nebyli stálými zákazníky).

Jak se dítě v zařízení chová?

Dítě neposlušně běhá mezi stoly, sedá si k cizím lidem a seznamuje se. Dívka se zdá být velmi přítulná. Hledá pozornost u rodičů, ale také u ostatních návštěvníků. Zvláštním jevem bylo, že přesto, že obsluha vidí dítě poprvé, dítě po ní vyžaduje bližší kontakt tzn. objímání, sahání na vlasy, sahání na dlaně, ramena i paže. Velmi komunikativní, komunikuje jak s rodinou, tak s rodinnými přáteli, taktéž s neznámými lidmi.

Jak rodič reaguje na potřeby dítěte?

Nereaguje. Dívka je samostatná. Nereagují ani na projevy únavy, které dívka vykazuje.

Jak dítě reaguje na prostředí a pobyt v zařízení?

Stěžuje si na hlad, únavu. Několikrát zmiňuje, že by chtěla domů a chvílemi se stává plačtivou. Lidí se nebojí, je otevřená komunikaci jak se servírkou, tak s hosty. Chvílemi se snaží formou komunikace zabavit. Na dívce jde vidět, že ji prostředí nudí a komunikací a během po zařízení hospody se snaží ze zoufalosti zabavit.

Před koncem zavírací doby, dítě předvádí až hysterickou scénu a křičí, kope a bouchá do stolu. Neustále vyžaduje odchod, těmto požadavkům rodiče však nevyhovují.

Jaké převládají výchovné přístupy rodičů? Jakou má rodič s dítětem interakci?

Rodiče na dívku příliš nereagují, a to nejen na její prosby, kdy žádá o odchod, ale celkově i jakmile s nimi dítě mluví. Necháávají dítě mluvit s cizími lidmi, ale také s nimi navazovat fyzický kontakt (objímání, sahání apod.), přesto, že jde vidět, že některým hostům je přítulnost děvčete nepříjemná. Na místo, aby ve chvíli, kdy začíná být děvče unavené odešli domů, nechávají ji usínat na lavičce. Často se jí snaží zabavit mobilem, ale dívka ho odmítá. S dítětem vůbec nekomunikují.

Další poznámky:

Rodina s dítětem a přáteli odešli až tehdy, kdy o to byli požádáni, nehledě na dívčiny stížnosti ohledně hladu, únavy a touhy odejít.

Otec kuřák, kouří před dítětem, které se nachází u stolu.

xi. Vzorek č. 11

Odhadovaný věk: 14 let

Pohlaví: dívka

Místo navštívení: Hotel Praha, Krnov

Doba navštívení: 4x až 5x týdně, doba návštěvy se liší.

Jak se dítě v zařízení chová?

Dívka zpočátku, kdy zařízení s rodiči a výrazně staršími sourozenci začala navštěvovat, byla velmi plachá a stydlivá. Do diskusí se příliš nezapojovala. Vždy seděla pouze s rodiči u stolu. Nekomunikovala ani s obsluhou.

Po delší době, co zařízení navštěvovala (již bez rodičů), se často stávalo, že přicházela již pod vlivem alkoholu. Stávala se velmi hlučnou, vulgární, také se začala více zapojovat do konverzací nejen s přáteli, kteří dříve byli přáteli jejich starších sourozenců, ale také s ostatními hosty zařízení. Byla poměrně citově labilní a plačtivá. Spousta věcí ji dokázalo rozhodit.

Jak rodič reaguje na potřeby dítěte?

Rodiče si dívky nikdy příliš nevšimli. Dívka byla vzhledem ke svému věku samostatná a sama se rozhodovala, jak s časem stráveným v hospodě naloží. Své potřeby si obstarala sama.

Jak dítě reaguje na prostředí a pobyt v zařízení?

Během doby, co navštěvovala zařízení se spřátelila s obsluhou i stálými hosty. Později začala místo navštěvovat i sama a zůstávala v podniku i po odchodu rodičů. Tedy můžeme vyvodit, že dívce bylo prostředí přirozeným a ráda v něm trávila volný čas.

Jaké převládají výchovné přístupy rodičů? Jakou má rodič s dítětem interakci?

Rodiče byli rozvedení. Matka i otec neměli tendence již dívku vychovávat. Měli spíše přátelský vztah a dívka dostávala spoustu svobody. Často navštěvovala zařízení i v pozdních hodinách, kdy chodila jak s rodiči, tak s přáteli ve svém, ale i mnohem vyšším věku a s nimi zůstávala do ranních hodin. Téměř vše měla povoleno. Výchova nebyla řízena formou zákazů.

Další poznámky:

Dívku jsem sledovala delší dobu, než trval výzkum. Velmi rychle si udělala přátele mezi přáteli starších sourozenců, ale také i mezi přáteli rodičů. Několikrát jsem s dívkou vedla rozhovor po tom, co přišla s vyjádřením, že bude raději trávit svůj čas v zařízení než doma. Jak jsem zmiňovala, často přicházela uplakaná a velmi smutná. V hospodě začala trávit i celé dny a stalo se pro ni prostředím, ve kterém se cítila bezpečně. Postupně od starších přátel začala přejímat postoje a zájmy. Často také názory. Během velmi krátké doby se vlivem přátel stal naprosto jiný člověk a začala vzdorovat svým rodičům, se kterými měla do této chvíle přátelské vztahy.

5.4.Odpovědi na výzkumné otázky a diskuze

Výzkumná otázka 1: V jakých hodinách rodiny s dětmi restaurace a hospody?

Porovnáme-li zkoumané vzorky, zjistíme, že rodiny zařízení navštěvují většinou v pozdě odpoledních až večerních hodinách. Čas se pohybuje mezi pátou odpolední hodinou až večerní osmou. Výsledek může být však ovlivněn hned několika faktory a to, že zkoumané vzorky nebyly sledovány každý den. V potaz bychom měli brát také to, že se v jednotlivých podnicích a ročních obdobích doba návštěvních hodin může lišit. Jiné výsledky vyjdou například v zařízeních, které jsou uzpůsobeny pro návštěvy s dětmi nebo v letních měsících, kdy je hostům povolen přístup na zahrádku. Při zamyšlení se nad dobou, kdy rodiny navštěvovaly hospodu, kde výzkum probíhal, mě napadá, zda je čas vhodný z hlediska povinností starších dětí, které potřebují dostatek svého času pro hru, ale také pro přípravu do školy. Každé dítě potřebuje také čas pro odpočinek. Z prováděného pozorování bylo zjištěno, že v průměru dítě stráví až 3 hodiny v hospodě (do tohoto výpočtu nebyli zahrnutí mladiství, kteří podnik navštěvují již sami). Zdůrazňuji, že vypočítána byla pouze průměrná doba. Nelze s jistotou říct, zda doba strávená v zařízení dokáže nějak ovlivnit chování dítěte. Dítě, které stráví v podniku tři a více hodin může být klidné a slušné, naopak dítě, které stráví v podniku pouhou hodinu se může chovat neukázněně. Nemůžeme říct, zda neukázněnost pramení z výchovy, osobnosti dítěte, nevhodně zvoleného zařízení nebo z nudy.

Výzkumná otázka 2: Jak se dítě v zařízení chová?

Mladší děti bývají velmi komunikativní, neposedné a hravé (výjimkami jsou vzorky č. 4, 7, 3). V případě včasného neuspokojení jejich potřeb, nebo jakmile je čas strávený

v podniku příliš dlouhý, začínají být plačtivé. U starších jedinců bylo vyzorováno časté hraní na telefonech, nebo komunikace se staršími přáteli.

Neukázněné děti byly často ty, kterým rodiče nevěnovali příliš pozornosti. Lze proto odhadnout, že taková neukázněnost pramenila především z nudy, kdy dítě nenachází jinou zábavu, proto se snaží zabavit samo. Některé děti se snaží vyvolat zájem rodičů svou neukázněností. Především děti okolo věku 6 až 9 let, směřovaly své nevhodné chování na své rodiče a jejich přátele.

Dospívající se příliš v podnicích neprojevovali. Svou pozornost věnovali mobilním zařízením, nebo diskuzi s dospělými, se kterými sdíleli stůl. U těch, kteří čas trávili na telefonu mě napadá otázka, proč svůj čas tráví právě v hospodě. Tito jedinci nevěnovali čas ani svým rodinám a ani ostatním přísedícím. Nerozumím tedy, jaké jsou příčiny trávení volného času v podnicích. Můžeme se domnívat, že je to pouhý zvyk, který je pochycený od rodičů nebo nejsou příliš motivováni, aby svůj čas trávili adekvátněji. Může se jednat o jedince bez zájmů a koníčků. Více pravděpodobné je, že se jedná o zvyk, což soudíme podle toho, že tyto děti, které věnují při posezení s rodiči svou pozornost telefonu, navštěvují podnik i bez přítomnosti rodičů se svými vrstevníky (vzorek 6 a 5).

U těch, kteří tráví pobyt v zařízení konverzací s dospělými přítomnými, dokážeme motivaci k případným návštěvám pochopit. Berou to jako čas strávený s přáteli. U těchto komunikativnějších mladistvých bylo vyzorováno, že často přilnuli k přátelům vlastních rodičů a začali je považovat za přátele vlastní (8, 9, 11). Období věku 14 až 16 let bývá charakterizované tím, že mladiství chtějí, aby je dospělí brali jako sobě rovné. Dá se proto odhadovat, že právě pocit falešné dospělosti bývá motivací k trávení času s výrazně staršími jedinci. Pochycené názory a postoje mohou vést k tomu, že bude považován za vyspělejšího. V případě navázání takového přátelství je pak jednodušší experimentovat. Dospělí, kteří sami konzumují alkohol a tabákové výrobky, mladistvé často podněcují ke konzumaci a považují to za formu legrace. Při vzniklých přátelstvích tohoto typu je více pravděpodobné, že mladiství začne s experimentací dříve, než v případě stýkání se s vrstevníky, protože bude mít jednodušší přístup k doposud zakázaným látkám. Experimentování také nejspíše bude probíhat ve větším měřítku, protože se především budou chtít vyrovnat svým starším přátelům a touto formou se zalíbit. Tento fakt soudím z hlediska toho, že mladiství se často starším kamarádům chlubí formami svého nerozvážného experimentování.

Výzkumná otázka 3: Jaká je reakce rodiče na potřeby dítěte?

Rodiče na potřeby svých dětí reagují. Aktivnější jsou spíše matky. Potřeby dítěte však bývají často odsouvány až na druhé místo, nebo je zajišťují starší sourozenci.

Pro českou společnost se podniky staly místem odpočinku. Většina dospělých zde chodí zrelaxovat po náročném dni, kdy chtějí mít chvíli klidu. Hospody považují za místo využívané k setkávání se s přáteli. Chtějí si od dítěte odpočinout, proto si můžeme povšimnout, že při návštěvách nechávají starost o potomka jiným lidem. Vypozorováno bylo, že rodiče prvně mnohem raději uspokojí své potřeby, až po té potřeby svého dítěte. Mezi nejčastější vypozorované reakce na potřeby dítěte patří:

- Počkej, až dopiju.
- Teď mluvím s někým jiným.
- Najíš se, až půjdeme domů.
- Půjdeme domů, až budu chtít.

V případě, že se v blízkosti nachází starší sourozenec, rodiče požadují, aby se právě on věnoval dítěti. To staršího jedince mnohdy obtěžuje už z toho důvodu, že jakmile dítě něco provede, výchovné pokárání směřuje ke staršímu dítěti. Takové jednání může způsobit pocity méněcennosti, demotivace i deprivace, kdy nejsou v takové chvíli uspokojovány citové potřeby staršího dítěte. V případě citové deprivace se mohou u dítěte objevit sklony k rizikovému chování (šikana mladšího sourozence, útěky z domova, záškoláctví, experimentování s legálními i nelegálními látkami...).

Výzkumná otázka 4: Jak dítě reaguje na prostředí a pobyt v zařízení?

Vzorky dětí, které byly v průběhu zkoumány byly většinou adaptibilní a komunikativní do chvíle, dokud je pobyt v zařízení neomrzel. Starší děti reagují pasivně (ze vzorku většinou ti, co dohlíží na mladší sourozence), ale také aktivně.

Výsledek chování mladších dětí dokazuje, že hospody nejsou místem pro několikahodinové návštěvy s dítětem. Pokud nevybíráte podniky, které jsou přímo určené dětem, začne se jedinec po nějaké chvíli nudit a strhávat na sebe pozornost. Na to navazuje řešení problému mobilním zařízením, které může na chvíli posloužit, ale taky tím riskujeme v budoucnosti možný problém se závislostí.

Výzkumná otázka 5: Jaké převládají výchovné přístupy rodičů? Jakou má rodič s dítětem interakci?

U sledovaných rodin převládá zanedbávající styl výchovy. Nelze však s jistotou říct, zda takový styl výchovy převládá i v domácím zázemí rodin. Jak již bylo zmíněno, společnost považuje návštěvu hospod za typ „relaxu“ a odpočinku. Chtějí mít chvíli klidu, a proto nechávají své dítě „vyblbnout“ a věnují se převážně svým potřebám. Rodiče bývají většinou pasivní a lhostejní. To, že hospody nejsou místem pro rozvoj dítěte dokazuje také fakt, že většina rodičů, než aby své dítě sama zabavila hrou nebo povídáním si, řeší problém s neukázněným a znuděným dítětem podáním elektronického zařízení (tablety, telefony). Dalším faktem, který potvrzuje zanedbávající styl výchovy je skutečnost, že naprosto bez rozmyslu dávají svým dětem ochutnat alkoholické nápoje bez toho, aniž by si uvědomovali, jaká rizika jejich jednání může obnášet.

U starších dětí se o zanedbávající výchově můžeme bavit z hlediska toho, že třem z pěti pozorovaných subjektů umožnili rodiče návštěvu hospody v pozdních večerních hodinách s výrazně staršími osobami. Celkově nechávat dítě trávit čas s o mnoho staršími přáteli znamená velkou hrozbu pro vývoj dítěte.

c. Diskuze

Při seznámení s výzkumem, bychom měli mít na paměti, že výsledky šetření se vztahují pouze k místům, kde byl prováděn. V jiných podnicích jiného typu mohou být výsledky šetření naprosto odlišné od těch, které byly zpracovány v této práci. U výzkumné otázky číslo jedna mohou být výsledky zkresleny ročním obdobím, ale také dnem v týdnu. Výzkum, uveřejněný v této práci, se odehrával převážně v podzimních a zimních měsících, kdy je časté, že návštěvníci podniky navštěvují v pozdějších hodinách. Liší se také dny, kdy rodiny zařízení navštěvovaly. Jiná doba návštěv bývá přes víkendové dny, kdy rodiče tráví v zařízení více hodin, a jiná ve všední dny. Aby byl výzkum tedy naprosto relevantní, měly se do něj zahrnout i tyto aspekty.

U druhé a čtvrté výzkumné otázky by se měl brát zřetel na to, že jedna ze zmíněných hospod, konkrétně Hotel Praha, není vhodně vybavena pro dětské návštěvníky. Je tudíž logické, že dítě se bude v podniku chovat rozdílněji, než v podnicích vybavenými dětskými koutky a sortimentem přizpůsobeným dětem. U takových podniků má dítě možnost se kvalitněji zabavit, tudíž se bude chovat klidněji a nebude vyžadovat tolik pozornosti.

Třetí výzkumná otázka vztahující se k reakci rodiče na potřeby dítěte, byla zkoumána pouze na rodinách navštěvující Bistro U Ferdy v Krásných Loučkách a hospodu Hotel Praha v Krnově. Souvisí s výzkumnou otázkou číslo pět a na místě je uvědomění,

že každá rodina může mít přístup k dítěti a výchovné metody naprosto odlišné. Každý podnik má svá specifika. Dle výbavy, kvalit sortimentu, vizáže a kvalit práce obsluhy, navštěvuje každé zařízení naprosto odlišná sorta lidí.

Celý výzkum je podložen pouze na pozorování jedenácti rodin, kdy celkový počet dětí dělalo patnáct. Z toho 5 bylo v období dospívání a 10 dětí se pohybovalo v období středního věku. Aby byl výzkum naprosto přesný, bylo by vhodné pozorování praktikovat ve více podnicích různého druhu a s více rodinami. Výzkum je tedy velmi subjektivní, vztahující se pouze na zmíněné dva podniky.

5.5. Shrnutí

Po provedení výzkumu se může zdát, že skutečnost, zdali se hospody a restaurační zařízení stanou rizikovým faktorem pro dítě a dospívajícího, záleží velmi na přístupu rodičů k dané problematice. Jestliže se chovají nezodpovědně a sami si neuvědomují rizika, která jejich jednání obnáší, je velkou pravděpodobností, že ohrozí i samo dítě. Podniky nemusí být sami o sobě rizikovým faktorem, pakliže se rodič dítěti dostatečně věnuje, dává mu svou pozornost, preventivně předchází rizikovým jevům a je pro své dítě dobrým vzorem. Záleží také na vhodné volbě podniku, kde je dítě vítáno a je mu tak přizpůsobené prostředí zařízení.

Mezi rizika, která jsem během šetření vyzpozovala patří:

- předčasná konzumace alkoholových výrobků,
- pasivní kouření,
- citová deprivace dítěte,
- navázání přátelství se špatnými vzory,
- návyk špatným zvyklostem,
- nadměrné užívání elektrotechniky, převážně mobilních zařízení
- špatné stravovací návyky dítěte.

Předčasná konzumace alkoholu je mezi výčtem rizik, neboť hospody jsou provozovány k tomu, aby se v nich alkohol podával. Obklopuje dítě ze všech stran, proto má jedinec k němu příliš jednoduchý přístup. Jako riziko byla konzumace zařazena také z vyzpozorovaného hlediska, kdy spousta rodin dají nápoj ochutnat již malým dětem, kterým může i nepatrné množství alkoholu velmi ublížit.

To, že budete na chvíli pasivním kuřákem je naprosto běžná věc při návštěvách zahrádek v podnicích, které jsou pro kuřáky vyhrazené. Nejenže aktivní kouření může ublížit, dítěti ubližuje také kouř z cigaret. Rodiče nemusí být nutně kuřáci, naprosto stačí, když je dítě v prostoru, kterým kouř prochází.

Citová deprivace dítěte je stav, kdy dítěti je odepírána potřeba vztahu s matkou, nebo jinou osobou. Citovou deprivací mohou být postiženy děti, které nedostávají dostatek pozornosti, lásky a porozumění. Lhostejný přístup rodin k dítěti, který se objevuje v podnicích, může vést k zárodkům zmíněného stavu.

Návyk špatným zvyklostem je v mém výzkumu naprosto častým jevem. Na paměti bychom měli mít, že dítě se neseťkává s vrstevníky, ale dospělými jedinci, kteří pravděpodobně pijí alkohol, ba dokonce užívají tabákové výrobky. Dítě si je může naprosto jednoduše převzít jako svůj vzor. Nezapomínejme také, že při návštěvách hospod zaslechne spoustu vulgarismů, které dítě pochycuje.

Používání elektrotechniky je zařazeno z toho důvodu, že rodiče používají zařízení pro uklidnění dítěte příliš často. Téměř každý rodič, který byl součástí pozorování během neklidného chování jedince použilo svůj mobilní telefon k zabavení dítěte.

Nevyhovění požadavkům potřeby jídla, nahrazení nutričně bohatého jídla smaženými jídlami nebo pochutinami, příliš přesladené nápoje. Všechny tyto jevy byly vyzpozorovány u jednotlivých rodin.

Jak jsem již zmínila, mým úsudkem je, že hospody a restaurační zařízení nemusí být nutně hrozbou, pokud k nim budeme přistupovat tak, že nejsou vhodnými místy pro časté návštěvy potomků. Jestliže však s dítětem zařízení navštívujeme, neměli bychom k dítěti zastávat přístup lhostejný, ale snažit se dítěti čas, který s námi tráví v zařízení nějakým způsobem zpestřit. Edukace rodičů ohledně rizikového chování a rizikových jevů, může být dobrým nástrojem, jak zmírnit následky problematiky, které jsem se ve své práci věnovala.

6. Závěr

Hlavním cílem této práce bylo zmapovat specifika volného času dětí, které ho tráví návštěvami hospod a restauračních zařízení. Mým záměrem bylo prozkoumat, jak se dítě v zařízení chová a jak na zázemí a pobyt v podniku reaguje. Dále jaké bývají reakce na potřeby dítěte a jaké převažují výchovné přístupy rodičů. Také bylo potřeba zjistit, zda se při případných návštěvách zařízení mohou objevit rizikové jevy, které by mohly ohrozit vývoj dítěte a mladistvého.

Cíle mé práce bylo dosaženo pomocí kvalitativního výzkumu, jehož metodou bylo zúčastněné pozorování. Díky zvolené metody se mi podařilo vyzorovat, jaká jsou specifika rodin, které navštěvovaly vybraná zařízení. Specifikováno bylo, jak se nejčastěji dítě chová, nebo také jaké jsou výchovné metody rodičů vůči dítěti. Dalším mým záměrem bylo zjistit, jestliže návštěva hospod a restauračních může mít nějaká svá rizika a jaká ta rizika mohou případně být.

Po porovnání výsledků bylo zjištěno, že hospody a restaurační zařízení nemusí být přímým rizikovým faktorem. Rizikovým se však stává mnohdy mnohem více samotné jednání rodičů.

Názor, který si ze zhotovené práce a výzkumu odnáším je, že pokud chceme opravdu předcházet rizikovým jevům ve společnosti, je velmi důležité zaměřit se na kvalitní primární prevenci a vzdělanost svých potomků. Několikrát jsme v práci zmiňovali, že tou nejdůležitější jednotkou, pro ochranu dětí před rizikovým chování je především rodina a kvalitní zázemí, ve kterém jedinec vyrůstá. Výzkum v této práci tvrzení částečně potvrzuje.

Kdybych výzkum měla realizovat znovu, rozhodně bych vybrala více různorodých hospod a restauračních zařízení a pracovala s větším množstvím rodin, aby výsledek práce nebyl zaměřený pouze na ta konkrétní dvě zařízení, která byla sledována.

Téma práce, které jsem si zvolila, pro mě bylo velmi zajímavým z hlediska mé několikaleté praxe v hospodách a restauračních zařízeních. Díky mé bakalářské práci jsem začala mnohem více vnímat faktory, které mohou v podniku, kde pracuji, ohrozit děti. Díky tomu se pak těmito faktorům v budoucnu budeme moci lépe vyvarovat.

Seznam použité literatury

Co je kyberšikana. E-bezpečí [online]. Olomouc: Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, c2008-2022, 12. května 2008 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kyberikana/17-cojekyllbersikana>

Co je sexting. E-bezpečí [online]. Olomouc: Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, c2008-2022, 14. ledna 2019 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/rizikove-jevy-spojene-s-online-komunikaci/socialni-site/71-trivium/1422-co-je-sexting>

ČAČKA, Otto. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-723-9060-0.

ČAMBOR, Mirek. Poruchy příjmu potravy: Typy, rizikové faktory a příznaky. MirDo.cz: Tisíce rad a tipů od stovek odborníků z oboru [online]. Hranice: VPD Hranice, 02/11/2021 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.mirDo.cz/poruchy-prijmu-potravy-typy-rizikove-faktory-a-priznaky>

ČOI prokázala častější porušení zákazu prodeje alkoholu nezletilým. Statnisprava.cz [online]. European Business Enterprise, c2000-2023, 17 December 2015 [cit. 2023-04-28]. Dostupné z: https://www.statnisprava.cz/rstsp/clanky.nsf/i/coi_prokazala_castejsi_poruseni_zakazu_prodeje_alkoholu_nezletilym_22100507_47190051

Deakin University [online]. Victoria: Deakin University [cit. 2023-06-20]. Dostupné z: <https://www.deakin.edu.au/>

DOLEJŠ, Martin. *Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2642-6.

EUC: Největší poskytovatel ambulantní péče v ČR [online]. Praha: EUC, 2022 [cit. 2023-06-20]. Dostupné z: <https://euc.cz/>

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2781-3.

JEDLIČKA, Richard. *Psychický vývoj dítěte a výchova: jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Grada, 2017. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0096-5.

KABÍČEK, Pavel, Ladislav CSÉMY a Jana HAMANOVÁ. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-793-4.

KRÁLÍKOVÁ, Eva. *Závislost na tabáku: epidemiologie, prevence a léčba*. Břeclav: ADAMIRA, 2013. ISBN 978-80-904217-4-5.

LAING, Gill. The Law on Children in Pubs. Lawble [online]. Velká Británie: Rokman Media brand, 2023, 6 February 2023 [cit. 2023-05-15]. Dostupné z: <https://www.lawble.co.uk/children-in-pubs/>

Lawble [online]. Rokman Media, 2023 [cit. 2023-06-20]. Dostupné z: <https://www.lawble.co.uk/>

MACEK, Petr. Psychologický výzkum identity: vyčerpané nebo nevyčerpatelné téma? In *Blatný, M (ed.). Metodologie psychologického výzkumu: konsilience v rozmanitosti*. Praha: Academia, 2006. s. 72-84. ISBN 80-200-1450-0.

MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8747-7.

Ministerstvo zdravotnictví České republiky. Alkohol a děti. Nzip.cz: Národní zdravotnický informační portál [online]. Praha: Ministerstvo zdravotnictví České republiky [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/196-alkohol-a-deti>

MIOVSKÝ, Michal, Tereza ADÁMKOVÁ, Miroslav BARTÁK, et al. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. ISBN 978-80-7422-393-8.

Mirdo.cz: Deakin University [online]. Hranice: VPD Hranice [cit. 2023-06-20]. Dostupné z: <https://www.mirdo.cz/>

NZIP: Národní zdravotnický informační portál [online]. Praha: Ministerstvo zdravotnictví [cit. 2023-06-20]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/>

Obezita: Příčiny, stupně, rizika a léčba. EUC [online]. Praha: EUC, 2022, 9. února 2022 [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://euc.cz/clanky-a-novinky/clanky/obezita-priciny-stupne-rizika-a-lecba/>

Projekt E-bezpečí: Největší poskytovatel ambulantní péče v ČR [online]. Olomouc: pedagogická fakulta Univerzity Palackého, (c).2008-2022 [cit. 2023-06-20]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/>

Research finds children more likely to start using alcohol if they live near pubs and bars. Deakin University Australia [online]. Victoria: Media release, 17 December 2015 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.deakin.edu.au/about-deakin/news-and-media-releases/articles/research-finds-children-more-likely-to-start-using-alcohol-if-they-live-near-pubs-and-bars>

SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4042-3.

Statnisprava.cz [online]. Praha: European Business Enterprise, c2000-2023 [cit. 2023-06-20]. Dostupné z: <https://www.statnisprava.cz/>

VÁGNEROVÁ, Marie a Lidka LISÁ. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4961-0.